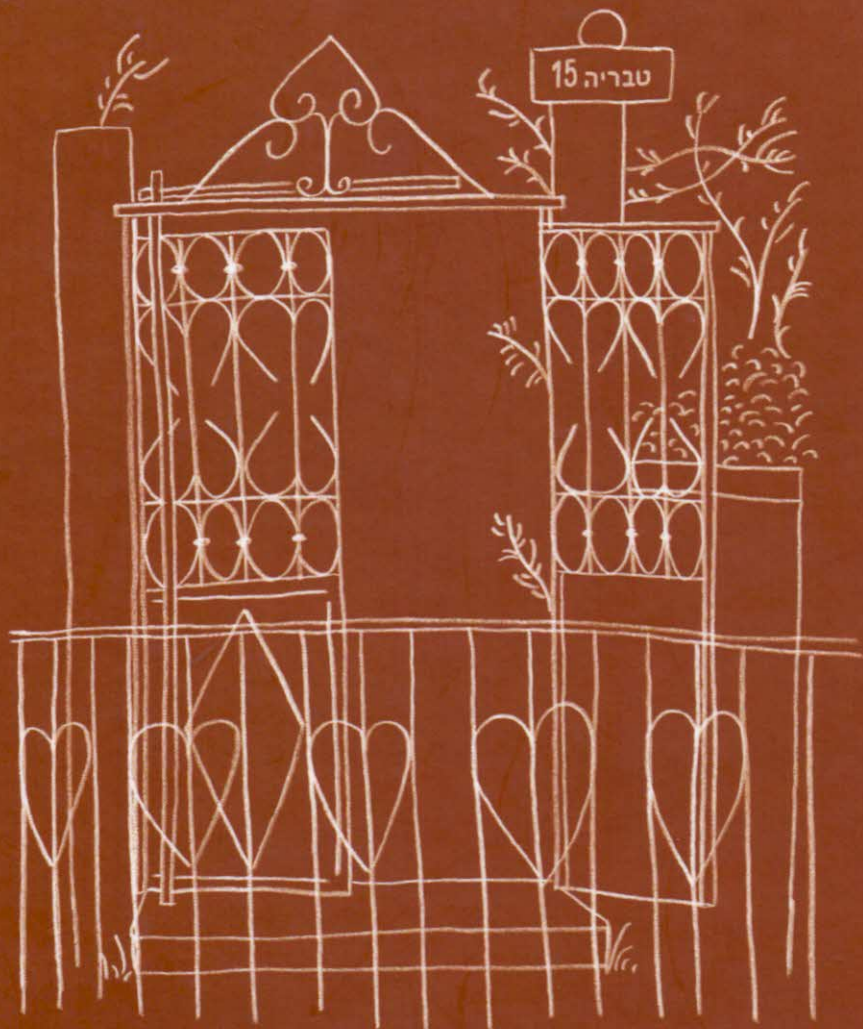

ירושלים שלי

זכרונות ילדותי, בחרותי ובגרותי

שוקי לבנון

איורים: דריה מוזס

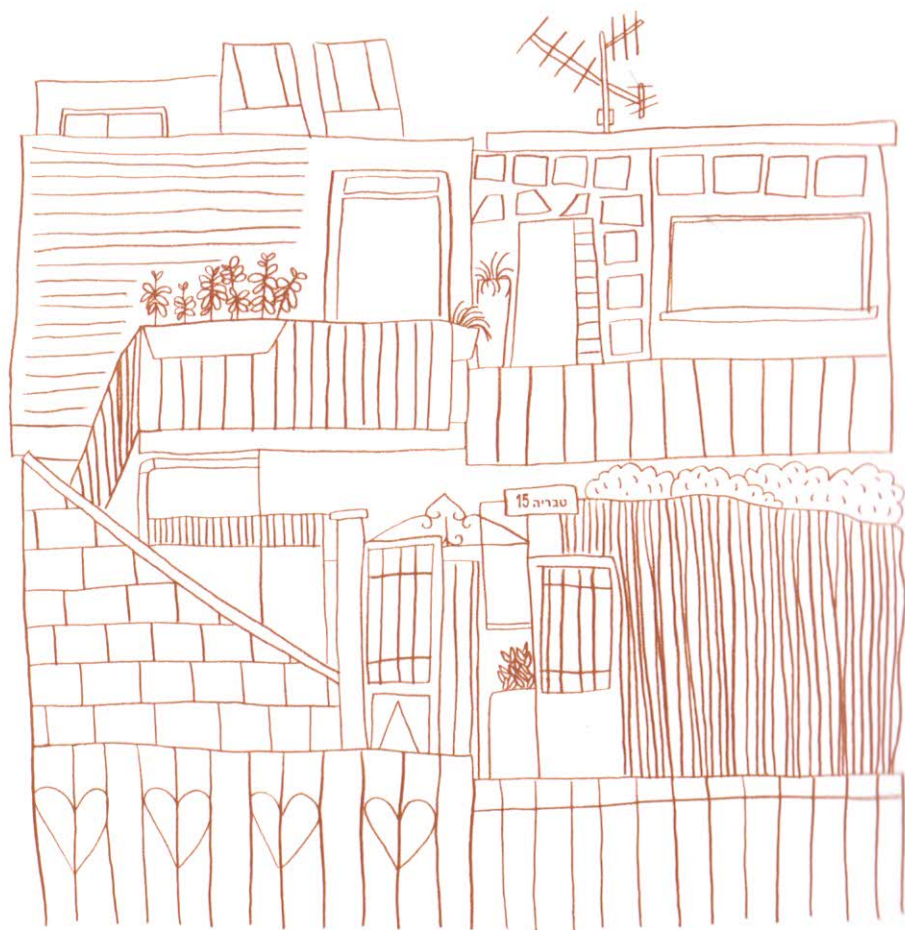
אני זוכר מצוין את היום ההוא. החצר בנחלת אחים. כרגיל כולנו בחצר. בפנים היה צפוף. ילד קטן יושב על אבן או סלע בפינה ומתיז מים ממזרק זכוכית גדול שראשו שבור, אותו אמא הביאה מבית החולים. זה היה המשחק הראשון והיחיד שהיה לי. ילד קטן יחיד בין מבוגרים. סבא, סבתא, אמא, הניה שבאה מהפלמ"ח, אברהם שנכצע קשה וצביקה הנער. לעיתים ביקרו אותנו האחות הנוספת אסתר עם בעלה, נחמיה, איש צבא הקבע ועירית הצעירה ממני במעט. זה עתה הגיעו לעיר מהקיבוץ לאחר המלחמה. אבל בלי אבא. אבי צבי. הוא נהרג בשיירה להר הצופים ב-ד' בניסן תש"ח. כאשר שב להר מחגיגת יום השנתיים להולדתי.

החצר והבית הזה היו עולם ומלואו עבורי, הילד שטוף החלומות. בלילה כשהשכן למעלה היה צועק דמיינתי שזה הקדוש ברוך הוא והצטמררתי בפינה. בחצר התרוצצו ברווזים ותרנגולות ותמיד באוויר ריח הבישול מהמטבח הקטן של סבתא. כאן הכל התחיל. שכונה ירושלמית טיפוסית של שנות החמישים עם בליל של שפות וריחות. בעיקר ריחות. ברחוב אחד תימנים ואשכנזים, בשני כורדים, בוכרים, ספרדים ופרסים. בבית הסמוך שירת נערה שחפצה להיות זמרת. וצמד קבצנים ומשוגע בבית ממול. משם נדדנו אמא ואני לקריית משה. שכונה בקצה העולם. ילדות משותפת עם חברים מהשכונה ומבית הכרם. שוב טיפוסים שונים. חבורה מלוכדת. חיים בחוץ מתחת הפנס. ללא חצר. מגרש המשחקים בשדות, בהרים, ובמשטח האבנים בו שיחקנו כדורגל. החיים מובילים אותך למקומות שונים ומשונים. אתה צובר מעגלי חברים. בכפר הירוק, בצבא, במקומות העבודה, ולצערי גם במלחמות. המשפחה, הילדות, הנכדים. אבל בראש תמיד אני חוזר לאותו בית נושן ברחוב טבריה בנחלת אחים. שם הזיכרון הראשון על האבן ליד בור המים בחצר. ניסיתי להעלות בפניכם הבזקים ממהלך חיי. בליל של אורות וצללים ללא סדר או הגיון. יוסי בעלה של בתי צילם את המקומות כיום, אבל החלטנו לחזור לאיור המקומות כפי שהשפיעו עלי, כיד הדמיון שלי כילד.

הבית בנחלת אחים, טחנת הקמח שכבר אין טוחנים בה יותר ועוד.
רציתי לתת דרור לזיכרון המידלדל ולהחיות מחדש את החיים אז.
ולו לשעה קלה.

תיהנו,
שוקי

רחוב טבריה 15. בית יושע קראו לו אז. בית ישן בנחלת אחים. הזמן כאילו עצר מלכת. אני עולה במדרגות הישנות ניצב מול שער הברזל ומציץ פנימה. שוב ילד קטן המטפס על השער ומרגיש גבוה מעל כולם. הקיר המפריד בין שתי המשפחות במרכז החצר נעלם. בור המים במרכז החצר מתגלה, התוספות שנבנו משך השנים נעלמו גם הן. הגינה הקטנה של סבתא עם הוורד המטפס, הברבורים והתרנגולות המתרוצצות, בחדרון הקטן ליד הכניסה לבית ששימש כמטבח מכינה סבתא את הטשולנט לשבת ממלאת את הקישקה. הילד ניצב ליד סבתא ומריח את הניחוחות מבישולי השבת שעל הפתיליה, טפיפות עקבים על רצפת האבן בחצר. הילד, כן זה אני, מזהה את צעדיה של אמא ששבה מן העבודה בהדסה. צעדים כה מוכרים. בבית פנימה נערכים לשבת מסדר צחצוח נעליים. אמא מנקה את חדרנו הקטן, אני מנסה להיכנס והיא מעיפה אותי לחלון הגדול הצופה לרחוב ציפורי הסמוך. ברחוב מורגשת התכוננות לשבת, מים זורמים מן החצרות לרחוב ונשפכים כנהר שוצף לוואדי. היום הוא גן פורח. גן סאקר שמו. בחצר מטפל השכן, אדון אדלר, בלול הגדול שסיפק ביצים בשוק השחור. ונכדתו, אפשן הקטנה, משחקת קלאס. היה זה בית קצת מוזר. הייתי ילד בין מבוגרים אמא אחת, סבא, סבתא ודודים. המון דודים. מן ילד תפנוקים, ילד שעשועים אבל בלי אבא. הוא נהרג במלחמה. עניים אבל כמו כולם, כמה משפחות החיות בחצר אחת עם בור מים במרכז החצר ושירותים משותפים. מקלחת מתחת למדרגות לקומה השנייה וחומה ושער שהבדילו אותנו מן העולם החיצון, מן השכונה. "שכונה", מושג שכמעט ונעלם מן העולם ברבות השנים. שכונה ירושלמית אופיינית עם בליל של שפות ועדות. התימנים במעלה הרחוב, בחצרות עם פחים גדולים בהם נשתלו תבלינים מדיפי ריח קסום. הכורדים משכונת הפחים או שכונת הכורדים. הגברים בעלי הידיים המסוקסות מן העבודה באבן, והחרדים משערי חסד. הזקנות היושבות בפתחי הבתים ובוררות את האורז. ובאוויר ריח של אחווה, שותפות, ובעיקר ה"ביחד".

היינו ילדים וזה היה מזמן.

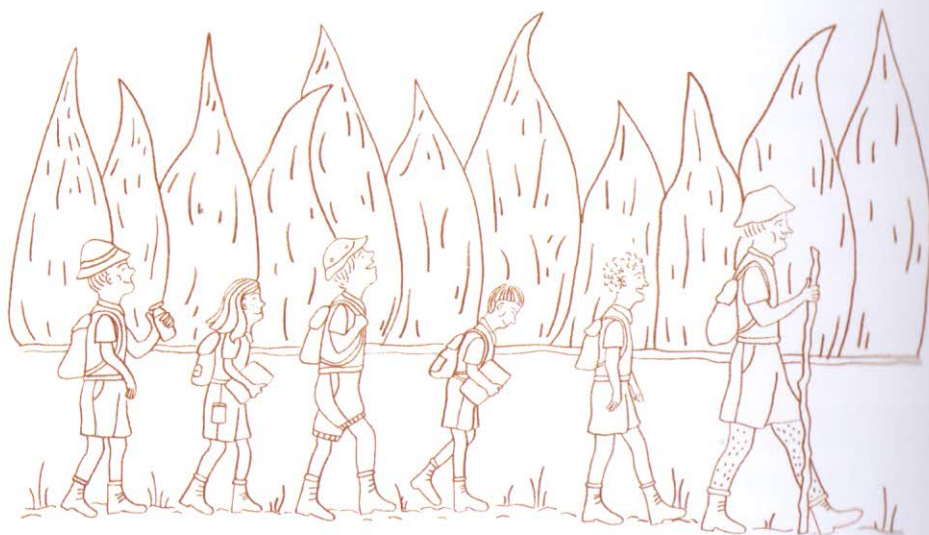
תחילת שנות החמישים. התחלנו להתאקלם בשיכון "חיילים משוחררים" החדש בקרית משה. בשבתות הכרנו אדם מופלא, שכני לבלוק, רפאל כהן שמו, אב לדליה ומיכל התינוקת שזה עתה נולדה. רפאל עבד בכריכה של אוריאל חפץ במרתף ברחוב בן יהודה. אותו אוריאל חפץ אגדי שהמציא את הרכבל שהוביל נשק ולוחמים במלחמת העצמאות להר ציון ושנים קודם לכן הוביל להברחת יצחק שמיר מהכלא באריתריאה. רפאל, שכל השבוע עבד כמו חמור בכריכה, היה גם מדריך נוער ב"מועדוני השעשועים" של אותם ימים. מועדונים שקדמו למתנ"סים של היום. בשבתות בבוקר התחיל להכשיר, אותנו הקטנים, לימים בהם נפעל כחניכים באותן קבוצות מסתוריות. כך היינו רצים אחריו בעמק שלמרגלות טחנת הקמח מטפסים על סלע הפיל וסלע הגמל ורפאל כנער צעיר מדמיין אותנו כחבריו למחלקה הערבית של הפלמ"ח שם צמח.

והנה הגיע היום. היינו בני 7 או 8 ורפאל הכין אותנו לטיול שנתי ל...יום שלם!!! ביום העצמאות. מימיות לא היו אז. אמא ציידה אותי בבקבוק זכוכית עם תה קר וכריך לחם שחור עם ריבה ויצאנו לדרך. רפאל בראש ואחריו הגדול בינינו, שלמה קורסונסקי ז"ל, שלמה סרי הילד התימני הקטן שחיקה להפליא את שושנה דמארי, אילן חברי עוד מנחלת אחים ומגן הדסה, דליה בתו של רפאל ואני. יצאנו לדרך בעקבות מסלול הליכתו של רפול וכובשי קטמון מספר שנים קודם לכן. הגענו לקטמון, שהחלה להתאושש מפצעי המלחמה, במרכזה של המושבה הגרמנית הוקם לונה פארק ואנחנו חגגנו. לימים החליפה "בריכת המריבה" את אותו לונה-פארק שנראה כל כך גדול. משם גרר אותנו רפאל למסעדת הפועלים במרכזה של העיר לארוחה ראשונה בחיי במסעדה. טעמה של החביתה עדיין בפי.

סירנו בממילא למרגלות החומה, שהחלה לקלוט את ראשוני העולים שהתבססו בבתיים ההרוסים שלאחר המלחמה. עלינו על קו 1 של "המקשר"

ושבנו לבסיס.

ובלי קצת עצב אי אפשר במדינה הזאת. בשנות השמונים מחבל מדרדר לתהום את אוטובוס קו 405 בדרכו לירושלים ובין ההרוגים בתה של דליה הקטנה, שרק רצתה לעשות קניות בתל אביב עם אחותה שנפצעה. איך שהגלגל מסתובב.

ל"ג בעומר. אירוע מכוון עבורנו, ילדי הרחוב של שנות החמישים, אירוע שנמשך כמה חודשים. שיכון חיילים משוחררים בירושלים. "בלוקים" חסרי צורה ניטעו מיד לאחר קום המדינה במעלה ההר בשיפולי שכונת קרית משה. וכך תוך שנה הוקמו שבעה בנייני "ענק", במושגי אותם ימים, בקרקע הסלעית, ללא הכלים המכניים האימתניים של היום, קדחו בסלע עם קומפרסור ידני, השחילו חומר נפץ ולאחר צעקות "ברוד!!!!" הגיע הפיצוץ המחריד שהרעיד את השכונה הפסטורלית.

זמן לא היה והכל מהר מהר. ולכן בכל מקום בו יכלו לעקוף את הפיצוץ פשוט הרימו עמודים וכך נוצרו מערות מסתוריות בינות לסלעים שמתחת לבתים. ראשוני תושבי השכונה החלו להיכנס לבתים החצי גמורים בערב פסח 1952 וכך מצאנו עצמנו אילן, חברי עוד מגן "שטראוס" ומשכונת נחלת אחים ואני, זוחלים כל ערב שישי מתחת לבתים ומלקטים קרשי בניין ששימשו לחימום ה"בוילר" העתיק דמוי הצינור שהוצב בחדרי האמבטיה הקטנים... והמחזה של הארובות המעשנות בכל יום שישי, הוא יום הרחצה השבועי, מעל השכונה, בישר עבורנו את כניסת השבת.

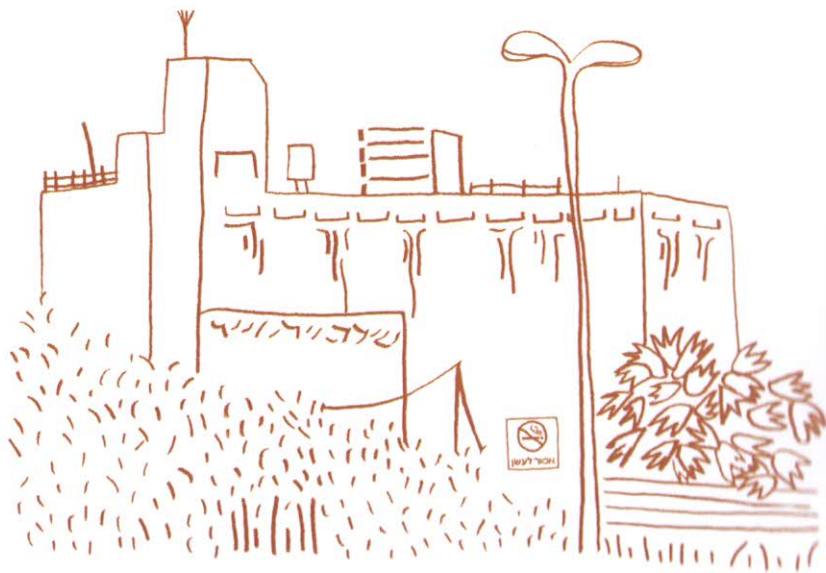
במהלך חיפוש הקרשים התחלנו לגבש למעשה את הכנופייה השכונתית. עמי, דוד, אלי, האחים קלדרון גבוהי הקומה ואחרים, והגענו למסקנה שעם כל הכבוד לבוילר של אמא, ל"ג בעומר שבפתח חשוב יותר.

תוך כדי הזחילות מתחת לבתים ראינו שמתחת בלוק 4 ו-6 נוצרו מערות ענק שהמערה החשמלית פיפס לעומתן. וכך, מאחורי מחסה שאירגנו משאריות של חומרי בניין בנינו, מתחת לבלוק 4, סליק שלא היה מבייש את גיבורי המחתרות שרק זה עתה התפזרו לבתיהם.

התפצלנו לחוליות, והמערה המסתורית החלה להתמלא. ומה לא היה שם? החל ממכסה של אסלה מעץ ועד חלונות עץ שהסרנו מבית נוטה לנפול. מבצע של ממש. במקביל נודע לנו שלחלק מתושבי השכונה האמידים יותר יש "בוילר" משוכלל יותר. במקום קרשים הוצמדה לצינור קופסת מתכת אליה שפכו נפט שטפטף לאיטו לאש המחממת, במקום העצים שכלו לאט לאט. ל"ג בעומר מתקרב ואז במבצע חשאי התחלנו לשלוף את הקרשים

כאשר דוד, שהיה הבריון מבינינו, הופקד כשומר. מצאנו מול בלוק 4 משטח ישר והתחלנו לערום את הערימה הענקית. חולייה בכירה מבינינו החלה להסתובב בין בתי המיוחסים שהיה להם נפט והחלה, לאט אבל בטוח, למלא פחים בנפט בכמות מסחרית. הכל היה מוכן לאירוע הגדול: בכתב יד ילדותי כתבנו הזמנות ליום האש הנורא והאיום, והצמדנו אותן לכניסות שבעת הבלוקים. וכך, בשעה היעודה, ואני זוכר היטב שהיה זה מוצאי שבת, החלו המתוכננים לתופף על פחי הנפט הריקים לאחר שתכולתם רוקנה על העצים, מישהו השליך גפרור ואש עצומה הבהירה לכל העולם "אנחנו כאן".

אבל אז רק החלו הצרות. מרוב התלהבות שכחנו שמש ממול למדורה האימתנית שכנה לה לבטח טחנת הקמח המרכזית שלימים הוצמדה אליה מאפיית אנג'ל. שביל מפחיד של אש החל זוחל לו לעבר שקי הקמח והחיטה שהוצבו בערימות בפאתי התחנה. תוך שניות החל המבצע. צינורות למי היה אז, אבל שרשראות של דליים מפתחי הבלוקים לעבר המדורה המפוארת חיסלו תוך זמן לא רב את עמלנו המבורך. מאות תושבי השכונה הוצבו בשרשרת והצליחו לחסל את חלומנו ולמנוע מצור נוסף ללא לחם על תושבי ירושלים. השבוע קראתי במוסף הנדל"ן של המקומונים בירושלים: טחנת הקמח הענקית תחוסל ובשטח היקר תיבנה עוד שכונה...

שבועות.

שנות החמישים, בית הספר הממלכתי בית הכרם, ירושלים.
מנהל אגדי, דוד בנבנישתי שמו. זה מחוגי המשקטטים של זאב וילנאי
ואחרים. זה מהמפה של א"י על הקיר בשעורי מולדת. זה מספרי מולדת. מהם
ספגנו אהבת מולדת אמיתית מהי. זה מצעדות ארבעת הימים בהן התמיד,
שנה-שנה, עם חזה עטור מדליות.

זה שזכר כל שם ושם. זה שפגש אותי שנים רבות אחרי כחייל בסמטאות בית
לחם שזה עתה נכבשה במלחמת ששת הימים.

מיד הכיר אותי. "איפה רפי?" שאל. רפי המ"פ שלנו, שהוא במקרה בנו.
מעבר לטיולים ואהבת הארץ היה חג אחד שכה אהוב היה על מנהלנו היקר -
חג השבועות. אירוע ענק בחצר סמינר המורים הסמוך לבית ספרנו. על הבמה
ארבעה "כהנים" בסדינים לבנים והכיתות אחת אחת מביאות את הטנאים
המקושטים. בכיתות מכירה של הטנאים שהבאנו מהבית ויצירות שעשינו
בשיעורי המלאכה של מר בינג הקשיש היקר שעוד לימד את אמי, בבית
החינוך לילדי עובדים שם למדה עם האלופים לעתיד: מתי ואלעד פלד. ואחד
שברח בכתה ז', רחבעם.

כן, גנדי ז"ל. ושמוליק קאופמן מ"שמוליק וזוהרה..." והתרומה הכספית ל"קרן
הקיימת". וה"כהנים" ספינת הדגל... הם נבחרו אישית ע"י מר בנבנישתי
לקדנציה בת ארבע שנים.

צמרמורת מכסה את גופי כאשר אני נזכר באותו יום בו התייצבנו רוני שוקי
(כיום ד"ר רוני שקד, מכון טרומן ירושלים), יואל ששון, משה קריגר ז"ל ואנוכי,
וקיבלנו את השרביט מידי קודמינו אשר אחד מהם מוכר לכולנו: יהורם גאון
שמו... ואני זוכר היטב את המילים בהן הסתיים הטקס: בכלוב קטן הוצאו
היונים ואנו: "עופנה יונים, עופנה".

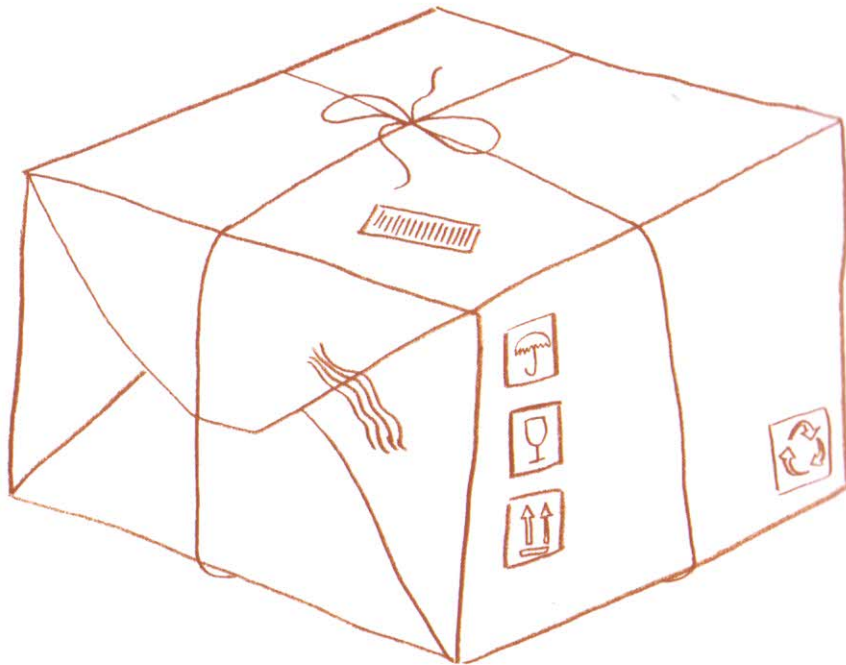
שלום לא השגנו. כמה שנים לאחר מכן פגשתי את מחבר המילים - דוד
בנבנישתי, בתום עוד מלחמה, כשעלי מפקד בנו - רפי.

"הר הצופים", צמד המילים הכל-כך שגרתי היום, היה תמיד כל כך משמעותי לגבוי, מיום בו עמדתי על דעתי כילד קטן בשכונת נחלת אחים בירושלים. צמד מילים שריחף מעלי כעננה מסתורית מאז נודע לי כי אבי נרצח בדרכו לשם. כשהגעתי לגיל הגן נשלחתי ל"מעון הדסה" ששכן על הגג בבניין שטראוס השוכן בראשה של גבעה. כבר ביומי הראשון בגן הצביעה אמי על הר מעבר להררי החושך של הממלכה ההאשמית, ואמרה "זהו ההר, בני" וכך יום יום בעוד הילדים עסוקים במשחקיהם נצמדתי לגדר הרשת במרפסת הרחבה בה שכנו עורבים מקרקרים, וצפיתי וחלמתי על אותו הר שלא ניתן להגיע אליו. ממש כמשה רבנו הצופה על הארץ המובטחת מעל הר נבו. כשהגעתי לגיל בו הלכנו לתנועת הנוער רציתי ללכת לצופים רק בגלל השם. שירו של יהורם גאון "מעל פסגת הר הצופים" היה שיר הערש של ילדותי. התגייסתי לצה"ל ואז באופן שאינו ברור לי עד היום, נשלחתי לאותה יחידה מסתורית, "מצוף" שמה. יחידה סודית של חיילים בלבוש אזרחי שדאגה לקיום ההר הנשגב כיישות ישראלית בלב המשטמה. אחת לשבועיים בחסות האו"ם ובלווי חיילי צבא ירדן העלינו להר המבודד שיירות של שוטרים כביכול ודאגנו לקיומו של ההר הנצור. ואז הגיע הרגע. עליתי על המשורין הנושן ממש כמו זה בו קיפח אבי את חייו ונסעתי ממש באותו מסלול. נסיעה קצרה אך כל כך מטלטלת. הדלתות נפתחו. אנשי האו"ם והירדנים ירדו מהמשורין. ואז, בבת אחת, נפרשה מולי ירושלים אותה לא הכרתי. הצריחים, המסגדים וכיפות הר הבית. רגע מרטיט אותו לא אשכח לעולם. הרגשתי כמהלך בעולם קסום שנמנע מכולנו מאז אותה מלחמה ארוכה. עברו רק שנתיים. מלחמת ששת הימים. לחמתי בירושלים אך להר ששוחרר מהמצור לא הגעתי. חופשה ראשונה, השלכתי את מדי ספוגי האבק, לבשתי בגדי חג ויצאתי לבד ברגל להר הנשגב. דרך מסודרת לא הייתה, פסעתי בין הבתים המצולקים שהיוו אך זה עתה את קו הגבול. חציתי את שדות המוקשים כסומא. והנה אני בהר שזה עתה שוחרר. ירושלים השלמה נפרשה שוב מולי ואני מהלך כלא מאמין. ובעודי מהלך בין הבתים הנטושים מלמלתי לעצמי "אבא, השלמתי את המשימה שנקטעה עבורך באותו יום ארוך בתש"ח".

תחילת שנות החמישים. אמא התאוששה מעט מהאסון עם נפילתו של אבי בשיירה להר הצופים. הגיעה העת לעבור לדירה משלנו. ארזנו את מעט מיטלטלנו. עזבנו את החממה של סבתא, ועברנו לדירה קטנה בקרית משה. יום אחד בעודי ממתין לאמא שתשוב מהעבודה בהדסה, דפיקה בדלת. אמא אמרה לי לא לפתוח לזרים אך הסקרנות התגברה. מולי עמד שליח ובידו חבילה. "זה עבורך" אמר והלך לו. לא התאפקתי. קרעתי את העטיפה, ובחבילה שכולה אמריקה, מצאתי בלוק ציור עם כריכה שחורה ומשחק שכמותו לא ראיתי מעולם. כזה שתראו באולמות המשחקים. קופסת זכוכית ובתוכה מסלול מכשולים וכדור ברזל. משכת בידית הקשורה לקפיץ והכדור אץ רץ לו. "זה מאבא" דמיינתי וכך אמרתי לחברים. לאחרונה פגשתי אשה בגילי אשר גם היא הייתה ילדה קטנה שאביה נפל במלחמה ההיא. היא סיפרה לי בדיוק את אותו הסיפור "זו הייתה מתנה מיהודי אמריקה ליתומי המלחמה." "מה עשית?" שאלתי. "סירבתי לקבל." "זה לא אבא" זעקתי וברחתי לחצר.

התמונה היחידה ומה אבא הרגיש בשעותיו האחרונות בתעלה

תמונה אחת בודדה נותרה. רק תמונה אחת. אב צעיר בגופיה אפורה מניף אל-על תינוק בן שנתיים. חצר מאובקת בשכונת נחלת אחים בירושלים. על גב התמונה כתוב אפריל 1948.

אני מביט בתמונה: האב מצולם ב"חצי פרצוף פרופיל" קוראים לזה. התינוק בגבהים מחייך כולו. כן, זו התמונה היחידה שצולמה ונשמרה שלי ושל אבי יחדיו. כעבור שבועיים הוא נהרג בהתקפה הרצחנית על השיירה בדרכה להר הצופים. את אבי לא הכרתי. שום זיכרון. רק סיפורים. ומה נכון? ובכל זאת אני שומר על התמונה מכל משמר. זאת התמונה היחידה. זו ההוכחה היחידה שהיה לי אבא.

סיבוב המוות בשכונת שיד ג'ארא. אני מוטל מדמם בתעלה מול המסוריינים הבולגרים. צעקות מכל עברי: איטבאח אל יהוד... וצעקות הנשרפים מתעוררות 15 ב 15 במחנה המזרחי. אני שולף מכיס את התמונה שרק פיתחתי ארס יציאת השיירה לדרכה. אני מניף בשאווה את בני הבכור והיחיד. מה הוא ידע עליי? מה הוא יזכור? מי יספר לו על האב שא הכיר? אני נחלש, הראש מתחרר, העצרה לא משיגה והכל חוזר אליו כבסר. ילדות ביישוב הישן בצפת. אמש שנים בביירות לשם עקרה משפחתי ביודותי. אמש שנים קשות. חצרה לתל אביב. נאורים בנאור הצובה. הכשרה בשבת. המעבר לפלמ"ח. הקמת רביבים. נישואין עם בחירת ליבי. אידת הבן או כל כך פילסנו. אחרות הר הזופים והפיצוץ!!! דממה!!!

קיטון צר בנחלת אחים. מקבת ענקית שהביאה מפולין. קרפיון בגיגית הפח מפרפר, וסביבה מתרוצצים אפרוחים שעוד יבוא יומם. טקס שבועי לקראת שבת, אי שם בשנות החמישים. סבא חוזר מהשוק עם סלי הבד שתפרה סבתא, תרנגולת שזה עתה נשחטה ונמרטה בשוק העיראקי. וילד קטן על שרפרף קטן מביט בעיניים גדולות בסבתא הגדולה הממלאת בעדינות מעיים ארוכים לקישקע שתמצא דרכה לסיר הצ'ולנט. זה שיבלה את הלילה במאפיית הפיתה העיראקית במעלה הרחוב. סבתא שולפת ממעמקי הסל שהביא סבא צווארי עופות, ממלאת אותם בפרורי לחם, תופרת באמנות ומשליכה לסיר רותח את המוצר המוגמר, הלולה לתפארת ירושלים. בפניה פתיליה נושנה, ריחות משכרים. פרוסת לחם שחור מרוחה בריבה, אבקת ביצים, אבקת חלב, סוכריות מציצה מתוקות מהמכולת בפניה, וכל כך טוב. כל כך טעים. ארון אוויר בחצר, מקרר עם בלוק קרח לידו, ואפילו פריג'דר שקיבלנו ממשרד הבטחון שלא חובר לחשמל.

בליל ריחות וזיכרונות מאוכל של פעם בקיטון בחצר, עולם מלא טעמים שלא תמצא היום. מרק מכובס. קרפיון עם ראש ענק שאמא כל כך אהבה, אוכל של עניים. אבל הרגשנו כל כך עשירים. יום שישי מקלחת שבועית בגיגית הפח בחצר. בגדי שבת שסבתא תפרה במכונת הזינגר שהביאה מפולין. וכולם סביב שולחן ענקי במרכז החדר. קטעי זיכרונות המתחברים לימי ילדות, ימי תום של אוכל. המון אוכל. אוכל פשוט וכל כך טעים. השנים חולפות, סבתא כבר בבית מרווח יותר בשכונת נווה שאנן ואני תלמיד בבית הספר החקלאי בכפר הירוק. עבדתי אז בלול באוויזיה אותה ראיתם בסרט המיתולוגי סאלח שבתאי שצולם בכפר. החלטתי להפתיע את סבתא ולהביא משהו שונה לליל הסדר. נטלתי את דמי הכיס שאמא נתנה לי וקניתי מבגה, הבוס של הלול, אווז שמן ומפוטם. הכנסתי אותו לשק ויצאתי לדרך באוטובוס המקרטע בדרך הארוכה לירושלים. והאווז למרגלותי. ולפתע צווחה. האווז הרעב מצא רגל מלאה ונגס בתאוה. סוף טוב הכל טוב והשומן של האווז צץ בסירה הענק של סבתא. עברו עשרות שנים. יום אחד אני קורא פוסט מגברת אחת, שכותבת כי לפני עשרות שנים "נגס בה אווז באוטובוס לירושלים".

מה הדומה והשונה ביני ובין אבא? הלוואי וידעתי. הכל מהסיפורים, וממעט התמונות שנותרו. הוא נפל שבוע לאחר יום הולדתי השני. ומאז רק שמעתי וניסיתי לבנות את הדמות, וזה כל כך קשה ומלא רגשות. כבר מילדותי כל תנועה שלי, כל חיך הזכירו לסבתא את בנה שנפל ומיד הייתה בוכה. חייל שלו התקשר אחרי עשרות שנים ושמע את קולי במזכירה ונדהם. אז באמת, למען השם, במה אני דומה לו? אני זוכר שפעם מזמן הגיעה לביקור הדודה הזקנה שלו, דודה ויטה, וכשראתה את החסה ששתלתי בגינה הפטירה: "ממש כמו אביו". כשהסתבכתי עם ברז סורר במטבח עם ידי השמאליות אמא הייתה אומרת "צבי היה מתקן בשנייה..." כל פעולה שלי בחיי האזרחים או הצבאיים לוותה תמיד במחשבה איך הוא היה נוהג או נהג. ניסיתי תמיד לחקות דמות שלא הכרתי.

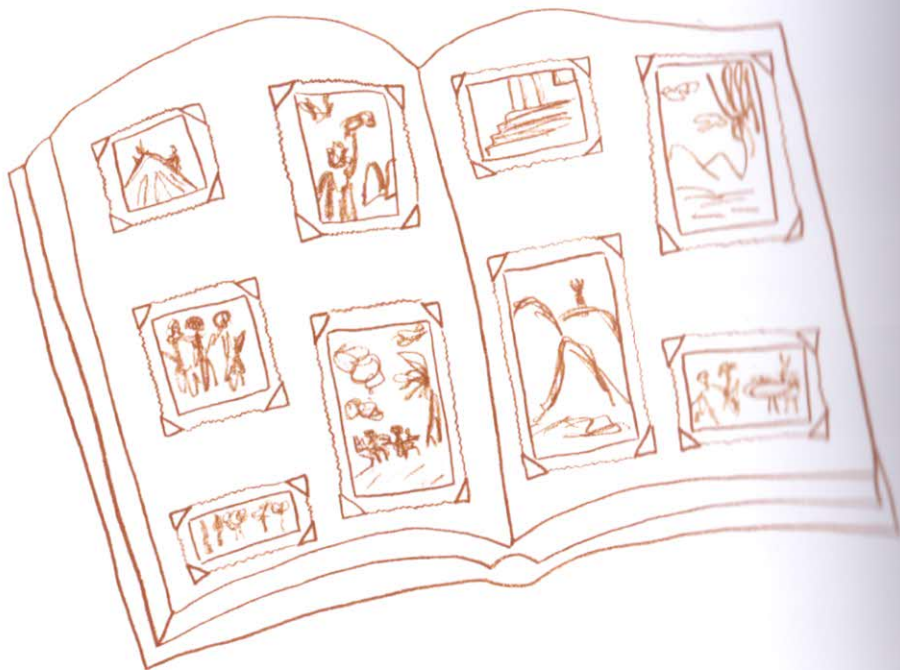
כשהגעתי לגיל גיוס סירבתי לשמש כג'ובניק, זכות שהוקנתה לי בהיותי בן יחיד במשפחה שכולה, כי במוחי הדהדה המחשבה מה הוא היה אומר. ניסיתי לחקות דמות לא מוכרת לי שחיה בתקופה אחרת בתנאים אחרים ומבלי להיראות מיושן ולא מתאים לנוף האנושי והמודרני. גידלתי בנות והיום נכדים ונכדה, מבלי לדעת איך אמור לנהוג אב. ומקווה שהצלחתי. כשנולד נכדי שחר, עם ראש מלא שערות, אמר לי אביו יניב "יש לו מפרצים בשיער כמו לך". הסתכלתי בתמונת אבי הלא מוכר לי וראיתי את אותם מפרצים ממש.

בתי הקטנה יונית החליטה לפצח עבורי את הדמות וכתבה עבודת גמר בגימנסיה העברית על אבי, סבה, צבי ז"ל כמאפיין דור הפלמ"ח וגילתה עבורי יותר פרטים מאותה דמות שלא הכרתי.

לי זה קשה. אני כל חיי מנסה לאחות את השברים, לפענח את הדמות ולמצוא במה אני דומה או שונה ממנו. לא הגעתי כמעט לכלום. בשבילי האב שלא הכרתי הוא הכל, אולי משום שאת אמא הכרתי רק עד גיל שבע, כשהייתי בן יחיד לאם שכולה וזכיתי בהתאם. ואז, היא התחנתה והכל השתנה, אבל בכל זאת...

למרות הריחוק שבא במפתיע ובייחוד כשהלכתי לבית הספר החקלאי בגיל

צעיר, מאמא ירשתי את הנכונות לעזור בכל מחיר. גם אם קיבלה יריקה במקום תודה הבליגה והמשיכה הלאה ממש כמוני. אבל, כשאני פוגש אחר שנים אנשים האומרים לי "בזכותך" אני אומר לעצמי: "זה לא אני, זה מאמא".

חורף 1990 "על הבוקר" הביכור מצפצף: "דקירות בשכונת בקעה". הייתי אז כתב בתי חולים בעיר. רצתי עם מיכל מידיעות לבית החולים הדסה בעין כרם. הבנו שיש נער פצוע קל בראשו. אפשרו לנו להגיע לנער, אולי בן עשר. ילד יפה מתולתל שיער. הילד אסף קובנר שמו, היה רגוע וסיפר איך המחבל זינק עליו עם סכין שלופה. הוא לא ויתר, בעט בו וברח תוך שחטף פגיעה קלה מסכינו. תוך כדי השיחה קיבלנו הודעה כי אותו מחבל במהלך ריצתו, רצח את החיילת איריס אזולאי, את אלי אלטרך ולוחם הימ"מ צ'רלי שלוש שנאבק עימו. המחבל נלכד על ידי אזרח מהשכונה.

קור רוחו של הנער הניצול ממרחץ דמים הרשים אותנו וכן שיחתנו עם אביו. מיכאל קובנר שמו, בנו של אבא קובנר. איש סיירת מטכ"ל בעברו וצייר מפורסם בזכות עצמו. מבית החולים נסענו למקום האירוע שחזר לעצמו, ולבית החולים שערי צדק שם ראינו את המחבל עמאר אבו סירחאן שנראה כל כך עלוב נפש.

למחרת פורסם הדיאלוג שלי עם הנער הגיבור ועורר אהדה רבה. שכחנו מהמקרה עד שיום אחד פורסמה מודעה גדולה בעיתונים מטעם ועדת האתיקה של מועצת העיתונות, שלבקשת יפי נפש, דנה בכך שפרסמו את הסיפור והתמונה של הקטין. הדיון היה בהעדרנו ולא ידענו על כך דבר. בית הדין פסק נחרצות שעשינו רק טוב וחייב את הפרסום על כך בעיתונות בצורה בולטת.

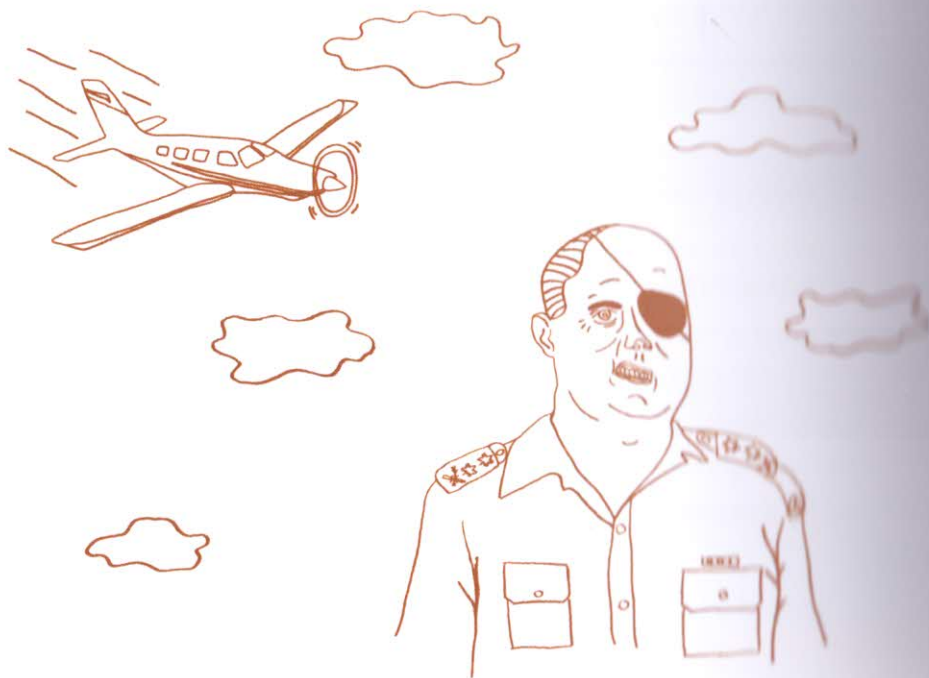
פסק הדין עורר בי את השאלה האם צדקו העיתונים בפרסום הריאיון עם אסף. הזמן שחלף ואירועי הפיגועים מאז, שלא נמנעו מלפגוע בילדים ותינוקות, אמרו לי חד וחלק: צדקנו!!!

שכונת קריית משה שנות החמישים, שכונה בסוף העולם. מגרש המשחקים שלנו - ההרים ממול והכפר הערבי שננטש רק מספר שנים קודם לכן: דיר יאסין. צמד מילים מצמרר לפחות עבורי, מי לא שמע על הקרב עקוב הדם שהתחולל שם בתחילת חודש אפריל 1948. כמה ימים לאחר אותו קרב עלתה השיירה להר הצופים, 78 רופאים, אחיות, אנשי מדע, אזרחים וחיילים נטבחו שם. ביניהם אבי ז"ל, כאשר ברקע קריאות מקפאות דם: "דיר יאסין..." רצה הגורל ומגרש המשחקים של ימי ילדותי היה בחצרות אותם בתים נטושים, שם טעמנו סברס, אכלנו תאנים עסיסיות נוטפות דבש, ושיחקנו כדורגל במשטח ענק שלא ידענו את פשרו. יום אחד הגיעו טרקטורים. ניקו את אותו משטח והנה נחשף במלוא הדרו שדה תעופה ואפילו שק אוויר תלו בקצהו. והימים ימים של עיר חצויה, מטוסים כבדים לא יכלו להגיע אליה ושדה תעופה הס מלהזכיר. הילדים ה"גדולים" סיפרו בלחש כי היה שם שדה תעופה בראשית מלחמת העצמאות אך בשל קרבתו לגבול של אז ננטש ובמקומו נסלל מסלול ליד עמק המצלבה - גן סאקר, של המימונה וקרבות השלג של היום. החלו להגיע הפייפרים הצבאיים הקטנים (מסוקים... מי שמע), ואנו הילדים היינו רצים כמטורפים לחזות בנס המעופף שנראה כה זר לירושלמי ממוצע. ולפתע יום אחד מגיע מטוס שכזה. מתנדנד, מפריח עשן לבן וכולנו בריצה למנחת. המטוס נוחת ומתוכו יוצא הטייס חיוור... הוא טס מעל העיר הקטנה ולפתע צרור יריות מהכפר נבי סמואל, שהיה אז בשלטון ירדן, ניקב אותו ככברה. עוד אנחנו שומעים בלהט את סיפורי הגבורה של הטייס החיוור והנה נוחת במסלול מטוס פייפר נוסף ומי יוצא... דמות שראינו רק ביומני גבע: הרמטכ"ל משה דיין, ניגש אלינו, חייך ואמר: באתם לראות אותי... ניגש לטייס, חיבקו, עלה למטוס וטס לאי שם. עברו שנים, השכונה הפכה למרכז של עיר ובאותו שדה תעופה שננטש אחרי מלחמת ששת הימים נסלל כביש רחב, "כנפי נשרים" שמו, ובו שוכנים משרדי מס ההכנסה, רשות השידור, אולמות שמחות ומה לא.

והני עדיין שומע את הזמזום של אותו מטוס קטן נקוב הכדורים והטייס, ממש נשר, שהגיע מתוכו.

וידעי דבר מספרים כי שמו של הרחוב "כנפי נשרים" הוא לזכר אותם מטוסים קטנים שטפו לעיר החצויה של אותם ימים רחוקים והפריעו למשחקי הכדורגל שלנו.

ערב יום הזיכרון, כולנו נשב מול המסך ונצפה בסיפורים על החללים. לכולנו יש חברים מכרים בני משפחה שנפלו על קדושת הארץ הזאת. כבן למשפחת השכול רציתי לספר על שניים שעליהם לא יסופר. מוות מרגיז וכואב של שני בחורים צעירים שהתנדבו לאחת היחידות המובחרות - הצוללות בראשית דרכם, ונפלו לא בקרב, לא בתאונת אימונים חלילה, אלא בפעולה שגרתית על סיפון הצוללת.

הכרתי אותם בבה"ד 4 בסיס הטירונים המרכזי של צה"ל. השנה 1964 הגענו לשם קבוצה של חברה שיועדו לשרת בצוללות לטירונות ג'ובניקים קצרה למען הפרוטוקול, טרם תחילת המסלול הארוך לקבלת אות הצוללן. מורים ממך קראו לו, נער שקט מדימונה שזה עתה עלה לארץ. שעות היה יושב ומנסה להתחבר בטרנזיסטור הישן לערוצים צרפתיים לשמוע את אליליו ז'ורז' ברנסנס ובעיקר אנריקו מסיאס. נער שקט ושונה מחבורת הקיבוצניקים החיפאים ובוגרי בתי ספר חקלאים שהוו את הגרעין לצוותי הצוללות של אז.

הטירונות של שנות ה-60 התאפיינה במגמה להרוס את האדם ולבנותו מחדש. הטירטורים היו אכזריים במיוחד, ואני זוכר היטב לילה אחד, מורים מילמל את שירו של אנריקו שלו, בזמן שיעור ונשלח החוצה עם מיטתו הכבדה. המ"כ ר. שנודע בסדיום שלו פלט: "מורים המיטה על הגב ו... טוויסט". מורים לא אמר מילה, העמים את מיטת הברזל הכבדה על גבו החל לרקוד מין ריקוד מוזר בעודו שר בקולי קולות את אנריקו מסיאס וכך כמעט שעה חרק שיניים ולא נשבר.

מורים סיים את הקורס הארוך ויום אחד בנמל חיפה עלה על הסיפון לשפוך זבל, החליק ומת מוות אכזרי.

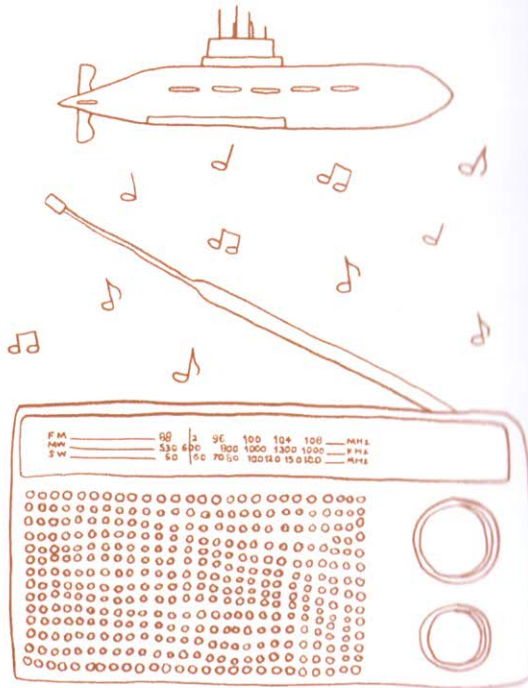
וקיני שמלה, בחור גבוה וחסון מקרית חיים, שחיין בחסד. עלם חמודות. מלחמת ששת הימים, הצוללת החדשה לוייתן בדרך לקרבות ששת הימים היישר מהנמל בפורטסמות אנגליה. אני זוכר היטב את היום ההוא, שבת מן הקרבות וישבתי בקולנוע עדן ז"ל בירושלים, יומן "גבע" מספר על הקרבות וגם קטע קצר על ההפלגה של הצוללת החדשה- לוייתן. קיני נראה היטב,

חייג בגאווה מול המצלמות בסוודר לבן עם צווארון הדוק כמנהג הצוללנים. למחרת ידיעה קצרה בשולי העיתון. כאשר הצוללת היתה בלב ים, שלחו את קיני למחוק את סימוני הצוללת מגשר הפיקוד בשל נוכחות ציים זרים בים החיכוך. גל אכזרי וחברו של קיני נפל למים, קיני השחיין המצטיין זינק לעזרתו והשניים טבעו, והים הסוער המשיך בשלו ולא נודע כי באו אל קרבו. לימים נפלטה גופתו של קיני לחופי צרפת.

ואז נזכרתי בעוד אימון. בקורס הצוללן הייתי עם קיני ועוד שלושה ב"פעמון צלילה", על גופנו חגורת הצלה ומשקפיים. והיינו צריכים להיחלץ מעומק המים בנמל חיפה. אני כבר למעלה וקיני איננו. כולם לחוצים ואז צעקה: "הנה החגורה... הנה המשקפיים... ו... הנה קיני!!!".

השתבר שהחגורה הסתבכה בפעמון, קיני לא התבלבל מתחת למים, השתחרר וזינק למעלה כמתוך לוע תותח.

שני חברים, אי שם לפני כל כך הרבה שנים, ודמותם פשוט לא נוטשת אותי. שניים שמתו מוות כה מיותר שפשוט אי אפשר היה למנוע.

סתם יום של חול ברחוב בן יהודה. תוך לגימת כוס קפה בקופיקס אני חש
בזוג עיניים ננעצות בי. הפרצוף מוכר, אך מאיפה?
"אני מכיר אותך" אני פולט
"אתה יהושע?" עונה הקשיש.
"כן"
"אני אבא שלך".
החוויתי. איך זה יכול להיות? אבי נהרג לפני 72 שנה. מאיפה הוא צץ.
"הייתי בסביבה כל הזמן"
"איפה? איך זה יכול להיות?"
"מוקדם לספר"
"איך נעלמת? כל כך הייתי זקוק לך"
"סיפור ארוך. אבל שמרתי עליך"
"מה זה שמרת? הייתי לבד. עשיתי הכל בשתי ידי"
"זה מה שאתה חושב ילד שלי, מי דאג שתשרוד כל השנים, מי יצר לך
הזדמנויות בצבא ובחיים"
"נכון, היו דברים מוזרים, אבל למה שאאמין לך?"
"אין לך ברירה."
"תמשיך, אני כאן..."
ונעלם.

לאחר כמה שנים של אושר, אני ואמא לבד לאחר נפילתו של אבי, נישאה אמא והחיים נהפכו באחת. איש זר ומנוכר נכנס לחיינו. החיים בבית הפכו לסיוט, היציאה מהבית לבית הספר החקלאי, לשדות, לחברים, הצילה אותי, נתנה לי אוויר, והוציאה ממני אפילו את החשק לבוא לבית הקודר בחופשות. במסגרת שיעורי הגדנ"ע הפכו אותו לשבוע לחיילים. נתנו לנו רובים. השכיבו אותנו באהלים. והכל במחנה ג'ליל שהיה סמוך לכפר הירוק. במסגרת אותו שבוע הזמינו את ההורים ליום הורים שיראו את הפלא. כולם רצו לרחבה להיפגש עם ההורים והממתקים. אני נשארתי באוהל. לא ציפיתי שאמי המטופלת בתינוקת תגיע. שכבתי על המיטה וכירסמתי וופל מצופה שקניתי בשק"ם במעט הכסף שעוד נותר לי מהקצבה החודשית שקבלתי בעת חופשתי בבית.

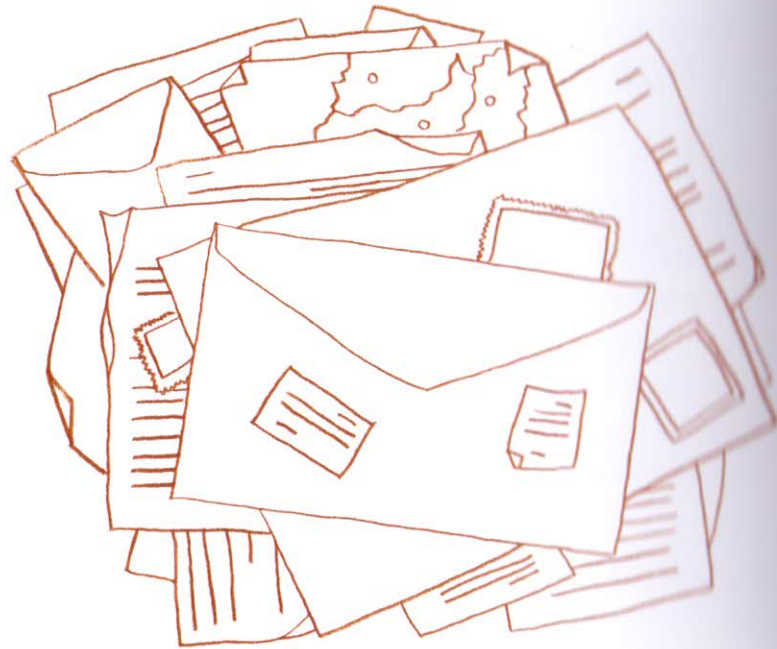
ולפתע נכנס בריצה לאהל שאולי חברי. "לבה", כך כינו אותי, "בוא, איש אחד מחפש אותך." נדהמתי מי זה יכול להיות. סבא? הרי הוא זקן. יצאתי מהאוהל והנה הוא, האיש שלה, עומד מולי. לא ידעתי מה לומר לחבריי ששאלו מי זה. ניגשתי אליו. לא יכולתי להוציא מילה. הוא שאל מה אני צריך, "אין לי כסף לופלה מהשק"ם" עניתי. הוציא מכיסו כמה לירות. רצתי לשק"ם, קניתי חבילת וופלה הכי גדולה. רצתי חזרה לאוהל ולא חזרתי אליו. מפתח האוהל ראיתי אותו עומד נבוך בצד ההורים של חבריי. הסתובב ושב לדרכו. הייתה זו הפעם הראשונה והאחרונה שקבלתי ממנו דבר. אפילו לא וופלה מהשק"ם.

הייתה לנו בביתנו הדל בשכונת נחלת אחים כוננית מרופטת ישנה שידעה ימים טובים יותר. אמא תמיד הקפידה לנקות את האבק ולשמור עליה כאילו הייתה אוצר ולא אמרה מדוע.

כשעברנו דירה לא הניחה לבעלה לזרוק אותה ושמרה עלייה כלביאה השומרת על גוריה. עד שיום אחד אזרה אומץ ופלטה "צבי (אבי ד"ל) החביא בה משהו, אז כשהברטים היו כאן" השם צבי תמיד הדליק אותו. מעולם לא השלים כי צבי נשאר בעלה והשקיף מרחוק. בחמת זעם התנפל על הכוננית והשליך אותה למרפסת כאילו הרגיש שצבי משקיף עליו ועל הנעשה בבית. הייתי אולי בן עשר, לא יכולתי לשאת את החרפה והפגיעה באבי והחלטתי לעשות מעשה.

בוקר אחד כשהייתי לבד בבית ניגשתי לכלי העבודה הנושנים שאבי הותיר אחריו. ניסיתי לשחזר מה הוא עשה בהם אז, בימים השחורים של טרם מלחמה כשהאנגלים מסתובבים בחצרות הבתים ומחפשים מציאות. ידעתי שאמא תכעס, אבל החלטתי לשים סוף לסיפור ולגלות את הסוד. התחלתי לפרק את הכוננית, ואז כאשר הדלת נעקרה מצירה ונפלה ברעש על רצפת האבן, שמעתי רשרוש כאילו מסתתר דבר-מה בתוכה. התנפלתי על הדלת ואז תוכנה נשפך. ערימות של תשלילים, תמונות ומסמכים, עולם שלם. ראיתי פתאום מי היה אבא. מי היו חבריו בימים של טרום מדינה. אימוני פלמ"ח, מפות, שרטוטי נשק. עולם שלם שלא הכרתי. שאיש לא סיפר לי עליו. אספתי הכל, כרכתי בגומיה והסתרת. הרגשתי פתאום שהוא חזר אליו. פתאום גיליתי את הסוד. גיליתי את אבא.

הגעתי לכפר הירוק ישר לשישית מבית הספר היוקרתי בירושלים שם היו הציונים תכלית הכל. בכפר התהפך עולמי. הציונים לא עניינו אף אחד, אפילו לא את מנהל הכפר, גרשון זק, איש חינוך וותיק, תוצר מובהק של מפלגת העבודה מפא"י שדגלה בעבודה עברית קודם לכל. העבודה בשדות הירוקים של הכפר הייתה בעדיפות ראשונה, אחריה חיי החברה ורק בסוף הרשימה הלימודים. בכפר היו שלש מגמות לימוד. התיכונית שהובילה לבגרות מלאה, החקלאית לבגרות מצומצמת יותר והתלת. שם "בילו" גם בכיתה ולאחר שלוש שנים נשלחו לעבוד בקיבוץ. רציתי להשתלב ולהיות אחד מהחבורה. תלמיד טוב לא עשה על אף אחד שם רושם לכן, התאמצתי להרשים בעבודה ולהשתלב בחברה המגובשת שזר לא ידרוך בה. כך בלי להרגיש מצאתי עצמי בסוף שנת הלימודים עם ערמת ציונים שליילים. הוצגה בפניי האפשרות להשאר כיתה או לנשור למגמת התלת. אותי זה לא ריגש במיוחד אך במשפחה לא התלהבו וזאת בלשון המעטה. כבר בימים הראשונים בתלת ראיתי שאחד החברה שהלימודים לא עניינו אותו במיוחד, מוציא עשיריות בקבלנות. "אבא שלי הבטיח לי ווספה אם אעלה לחקלאית" אמר לי ערב אחד בדרכו לחדר התרבות בו שקד על לימודיו, מקום ממנו נעדר משך השנתיים מאז הגיע לכפר. באותו ערב ביקרני דודי יצחק שגר בתל ברוך הסמוכה. הוא מצא אותי במגרש הכדורגל, "בשביל זה שלחנו אותך הנה" פלט. "תלמד, אולי ייצא ממך משהו". סיפרתי לו על הווספה שהובטחה לחברי. "ווספה תשכח מזה, אבל טרנזיסטור ספיקאד תקבל" אמר ושב לביתו. מאז מגרש הכדורגל שכח ממני. חדר התרבות דווקא שמח לקלוט עוד אורח. וכך הפכו שלושת החודשים הבאים למאבק על הציונים ביני לבין הווספאי לעתיד. העשיריות החלו לזרום גם לכיוון איש הטרנזיסטור - אני - וכך בסיומו של השליש נקראנו שנינו לחדר המנהל ומשם רצתי לטלפון היחיד שהיה במזכירות ובישרתי לדודי "לך לקנות טרנזיסטור".

השבוע פגשתי את חברי לאחר עשרות שנים, שלא זכר דבר, רק שלאחר שלישי חזר לתלת, אבל... ווספה הוא לא קיבל.

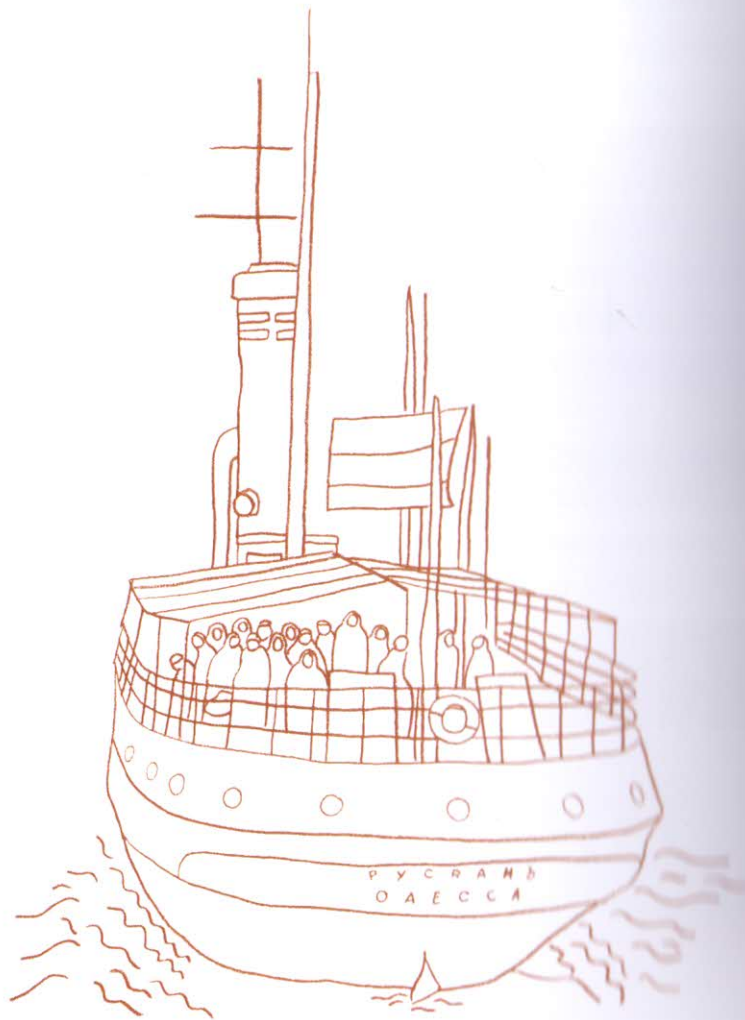

לסבא דב ולסבתא פנינה, הוריו של אבי, ייחוס כפול. מצד אחד, שורשים עמוקים לאורך כמה דורות בצפת, ומצד שני חלוצים, ועוד בספינה שפתחה את העלייה השלישית!

מזר, אך עם עובדות לא ניתן להתווכח. בשלהי תקופת השילטון התורכי הוגלה רובה של קהילת צפת. שנה קשה עברה עליהם ועל בנם יצחק ובתם חנה, התינוקת, באודיסה. ואז, בשנת 1919 לאחר סיום מלחמת העולם, הושבו לארץ על האונייה רוסלאן בצוותא עם כ-700 נוסעים.

דמויות בולטות ברשימת המפליגים, אשר השפעתן על היישוב ועל מדינת ישראל ניכרה בשנים שלאחר מכן, זיכו את הרוסלאן בתואר "המייפלואאר הציונית". מבין הנוסעים על הרוסלאן: ההיסטוריון יוסף קלזנר, האדריכלים זאב רכטר ויהודה מגידוביץ', עורך "הארץ", ישראל גורי (לעתיד חבר הכנסת ואביו של המשורר חיים גורי), ד"ר חיים יסקי, מנהל בית החולים הדסה שנרצח בשיירת הרופאים ב-1948, בה נספה אבי, ורוזה כהן אימו של יצחק רבין, רחל המשוררת, השחקן מאיר תאומי אביו של השחקן עודד תאומי ועוד. סבא וסבתא עם הילדים יצחק וחנה חזרו לצפת לייצור יין. הביאו עוד שלושה ילדים לעולם. גלו לביירות למשך חמש שנים ושובו לארץ. הפעם לתל אביב. והשאר נכתב בהיסטוריה המשפחתית שלנו.

לא מכבר פנה אליי גדעון, חברי מימי הכפר הירוק, והזמין אותי לפתיחה של תערוכה על הרוסלאן במוזיאון ישראל "אבי היה על הרוסלאן" אמר. חייכתי והצטרפתי אליו. על שולחן התצוגה ראינו את רשימת הנוסעים. "הנה אבי" אמר, "ו...הנה סבא וסבתא שלי" עניתי.

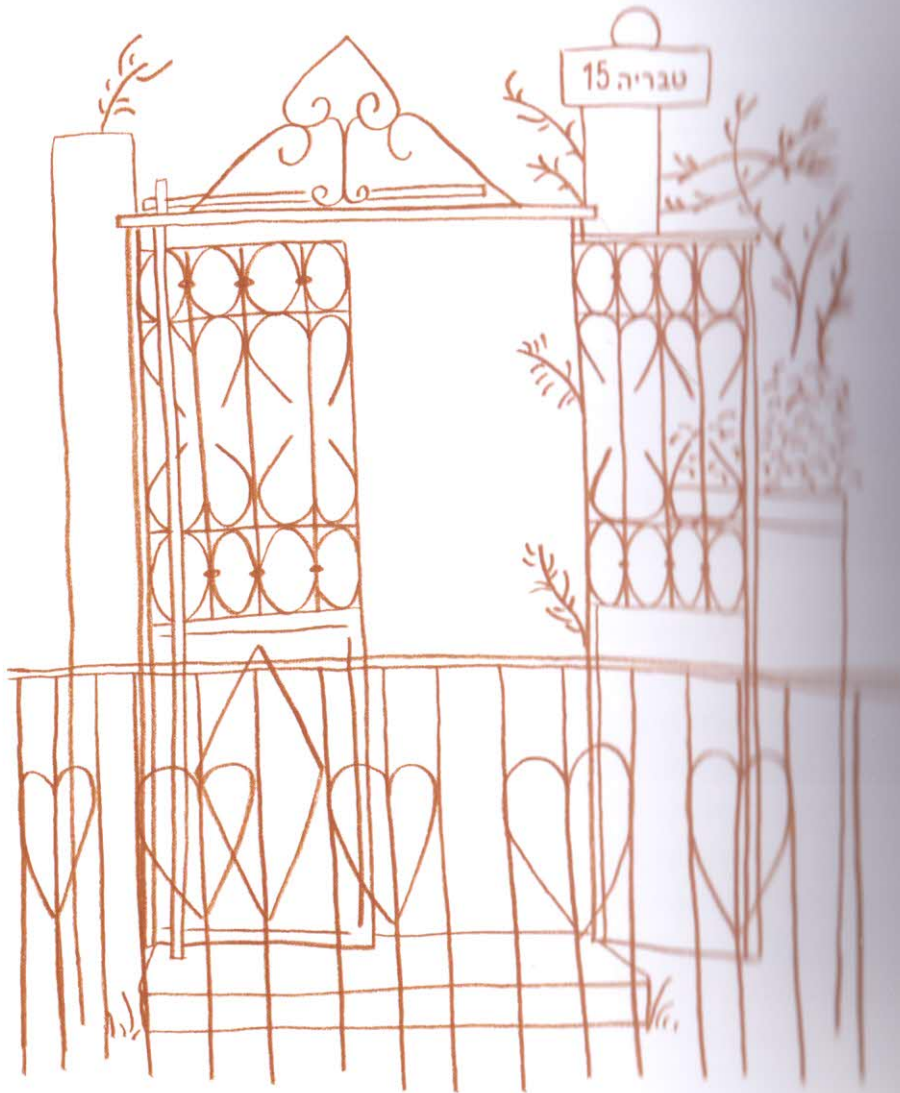
שנות השישים המוקדמות, היינו ילדים וזה היה מזמן. אחד בתוך השני חבורה צמודה ואפילו דביקה. אחד בתוך ה... של השני. שמחנו, קשקשנו, צחקנו וחשבנו שאנחנו יודעים אחד על השני הכל. בצריף של הקבוצה. בעבודה בכיתה. בדשא. תמיד יחד. אבל לכל טוב יש סוף. יצאנו לחיים כל אחד לדרך. חלקנו עוד סחב כמה שנים יחד בקיבוץ אבל לבסוף התפרקה החבילה. נפוצנו לכל עבר. מהונג קונג ועד פריז עם חניות בלאס-וגאס, לונג איילנד, וקונטיקט. ואז, לפתע, ללא אזהרה מוקדמת, בהגיענו לגיל 70, החל החיבור. חזרנו מהוססים, מגששים ולאט לאט חבורה החבילה שנית. החלטנו לכתוב עלון. ביקשנו מהחברים, באיחור של יותר מ-50 שנה, לספר מה הביא אותם לכפר הירוק אז כילדים בני 14. החומר הגיע לאט מהוסס ופתאום ממרחק השנים הסירו הילדים של אז את המסיכה. הילד השוויצר הבולט התגלה כילד מוכה שברח מהחשיכה בביתו. הביישן והסגור התגלה כאדם אחר פתוח, חי ולבבי. הפכנו אמיתיים או בעצם להיפך. אולי התמימות הילדותית של אז היא האני האמיתי שלנו. יצרנו את הקשרים מחדש. יצאנו יחד שוב "לטיול שנתי" ברכבת. כמו אז. לא אותה רכבת ובמסלול של רכבת העמק המחודשת. תפסנו שני קרונות ואז שמעתי את הצחוקים של אז מהקרן השני. אותם ילדים, אותן שטויות...
נו אז מה השתנה?

זיכרון ראשון - ילד קטן בחצר גדולה בלב העיר, בור מים במרכזה והמון תרנגולות וברבורים מסביב. אמא ואני הגענו לשם, לבית סבתא בנחלת אחים. בית יושע בנחלאות בירושלים. מגבעת שמואל ליד בני ברק, לשם פונינו אחרי האסון בו איבדנו את אבא, פונינו באחת השיירות לבית הוריו בגבעת שמואל. רצו לשמור על יורש העצר. בית אבן ישן, חצר גדולה, שני חדרים גדולים. מטבח בחוץ. שירותים, מתחת למדרגות שאל הקומה השנייה, משותפים לשתי המשפחות שחיו בקומה הראשונה.

לידינו שכנה משפחת אדלר ההונגרית ולהם נכדה ובת בשם אפשיין או חוה בשפתנו. ימים של צנע. למאכל אספנו מהביצים של התרנגולות של סבתא, בשר פעם בשבוע משוק מחנה יהודה. מנה מיוחדת לעובדי "עבודה גופנית קשה" – לסבא ולי.

מקלחת בגיגית פח בחצר או טוש לגדולים במחסן מתחת המדרגות. בבית הסמוך גר, חברי המבוגר ממני בשנה, עמנואל. בריון לא קטן ששמר עליו מפני מרעין בשיין. ובביתנו בחדר אחד עם החלון הגדול עליו ישבתי שעות וצפיתי. ברחוב המקביל גרנו אמא ואני. ובשני שבמרכזו שולחן אוכל ענק פרסו בלילה מזרונים עבור האחות הניה ששבה מהפלמ"ח, האח אברהם שהתאושש מהפציעה הקשה במלחמה בהר-טוב, וצביקה הצעיר שלמד לימודי ערב לאחר עבודה קשה עם סבא בחברת "חרות". ובמיטה הגדולה הנפתחת סבא וסבתא. והיה לנו כל כך טוב.

זכיתי לשלושה שמות.

ביום בו נולדתי אי-אז במחצית 1946 בהר הצופים, שנתיים לפני ניתוקו מירושלים היהודית, אמא איבדה את סבתה. אמא שישבה שבעה קיבלה באותו יום ממש את נכדה הבכור. בקשתה מאמי הייתה "קראי לו על שם אבי" וכך בהעדרה בשל השבעה נקרא שמי בישראל יהושע לבנון כמעט כמו המצביא האגדי יהושע בן נון. השם הרשמי מאז שימש רק לגורמים רשמיים כמו מס הכנסה, פקיד הבנק ולמוריי בבית הספר.

מאז, אני שוקי. שם קליט, קל, עליז ונוח. וכל זאת, עד אותו יום בו הגעתי לבית הספר החקלאי הכפר הירוק. שובצתי לקבוצה ה' לחדר 12. את פניי קיבל בחדר נער שכבר היה וותיק ממני בשנה. "מה שמך?" שאל, "שוקי" השבתי. "שכח מזה", ענה "שוקי יש בקבוצה רק אחד וזה אני". שמו היה יונה שוקי, כלומר שם משפחתו היה שוקי. אך כך הכירו אותו כולם. "מה שם משפחתך?" שאל, "לבנון" השבתי. חשב שנייה ואמר "אז כמו שאת פוליאקוב כינו בכפר פולי אתה תהיה לבה..." והשם נקלט.

לצבא יצאתי בנפרד מחבריי לכפר הירוק שיצאו לנח"ל והשם שוקי חזר. פרט לתקופה קצרה בה עבדתי ככתב משפט בעתון כלכלי והעורך מתי גולן חשב שאין זה ראוי שכתב משפט יישא שם ילדותי כמו שוקי וחזרתי להיות יהושע, ומאין לבנון תשאלו, סיפור מעניין. משפחת אבי שבה מביירות לאחר חמש שנים במדינה השכנה לשם גלו מצפת. דודי יצחק, לימים סופר ועורך, שימש כשליח בעיתון דבר. יום אחד קרא לו העורך, ברל כצנלסון, ושאל לשם משפחתו. "קליך" השיב יצחק. "ומאין אתם?" הקשה ברל. "מביירות". "אז שמך בישראל לבנון" קבע העורך, אחד ממחוללי הציונות. "הן בשל מוצאכם הזמני והן על פירוש השם קליך שהוא סיד ביידיש".

משפחתי כולה מאז קרויה לבנון על פי עצת ברל כצנלסון, פרט להוריהם שעד מותם שמרו על השם קליך.

הימים ימי תחילת האינתיפאדה הראשונה. זה עתה פרשתי לגמלה מוקדמת מעבודה רבת שנים בבנק, והחלטתי להתמסר לאהבה ישנה, כתיבה עיתונאית. בגיל קצת מאוחר, לא התביישתי לעבוד לצד "ילדים" שזה עתה החלו בעבודתם המקצועית, ולהתרוצץ במגרשי הכדורגל והכדורסל המעופפים של אותה תקופה. התחלתי לעבוד בעתון "חדשות" ככתב ספורט בירושלים. חזרתי משירות מילואים ארוך ברמת הגולן ושמתי פעמי למערכת הירושלמית ששכנה אז ברחוב הלל בבירה. ברדיו שמעתי שאוטובוס מטיילים ישראלי הותקף ליד קהיר ויש נפגעים.

ליד המערכת פגשתי בראש המערכת הירושלמית יושב מודאג ברכבו. "שוקי זה אסון. כל הנוסעים ירושלמים ויש הרוגים. חייבים להגיע לכל המשפחות ולהשיג תמונה של ההרוג או ההרוגה". והימים ימי קדם אינטרנט וטלוויזיה מרובת ערוצים ועל פייסבוק מי בכלל שמע. והתחרות בין העיתונים בשיאה מי ישיג "סיפור" ותמונה. והוא הוסיף "יש אישה שלא יודעים מה איתה. לך למשפחה וחכה איתם לבשורה" משימה איומה במבט לאחור. הלכתי וראיתי משפחה במצוקה מחכה לבשורה האיומה מכל. הסתכלו בי בחשדנות אבל הבעל הקשיש הכניס אותי לדירה ושקענו בשיחה ארוכה כזו שרק ירושלמים ותיקים מסוגלים לה. על הפיצוץ ברחוב בן יהודה ב-48' ממנה ניצל, או על השיירה להר הצופים באותה שנה ממנה אבי לא שב.

בני המשפחה ניסו להוציאני מהדירה אבל הוא סירב. הרגשתי מוזר מצד אחד כטרחן שלא במקום, מצד שני השכחתי ממנו לשעה קלה את המצוקה האיומה שהמשפחה חוותה באותן שעות. לסיום שמח לתת לי תמונה שלה. יצאתי מבולבל למערכת עם התמונה והסיפור. כשהגעתי שמעתי ברדיו כי היא נהרגה. המקרה הוביל אותי מעמודי הספורט לכתוב בעמודי החדשות בעיתון. מאז הייתי אצל משפחות אבלות רבות אבל את הלקח למדתי. לעולם לא הלכתי לבד. בשבילי זו לא תחרות. תמיד הייתי עם עיתונאים אחרים ומעיתונים אחרים, ותמיד רק לאחר הבשורה המרה. פרט למקרה אחד, בו נחטף מטייל ישראלי בקשמיר והמשפחה נעזרה בתקשורת והייתי בביתם כשקיבלו את הטלפון מהבן כאשר שוחרר.

עברו שנים. חילאתי תפקידים אחרים בעיתון ואז נזעקתי מהכנסת בה עיקרתי את מערכת הבחירות. "יש חייל הרוג, המשפחה לא משתכח כעולה, חייבים סיפור ותמונה". כשמעתי את השם הזדעזעתי. הכרתי את החלל והשכונה. השגתי את ספר המחזור ויש סיפור. אבל אני לא "בוגד" בחברים ושיחותי את הקולגה שלי מהעיתון המתחרה ש"בילתה" עמי שעות רבות בבתי חולים ובבתי משפחות אבלות באותם ימים סוערים. הכתבה שפורסמה לחזרה בשני העיתונים הייתה הוגנת ומכובדת. לא עברו מספר ימים והתקשרו אלי מהמערכת "רצינו לתת לך צל"ש, אבל תקבל טר"ש. מדוע נתת את התמונה והסיפור למתחרים?", "מצטער, זה אני. הלקח מאותה משפחה של ההרוגה ממצרים לימד אותי - באסונות ובמשפחות לא משחקים".

בחצר הסמוכה בבית יושע ברחוב טבריה גרו בדירה אחת שתי נשים מבוגרות בודדות. פולניות כמו סבתא שבאה מקרקוב. שעות היו יושבת בחצר מרוצפת האבן ומשוחחות ומרכלות כשהברבורים מתרוצצים סביבם. בדירה השנייה התגוררה משפחת לר. להם היה בן נהג מונית, שהייתה הרכב היחידי ברחוב השקט, ובן צעיר חייל גבוה מהמוצע, יאיר שמו. "הוא שחקן כדורסל בהפועל" אמרו ההורים בגאווה. עברו מספר שנים. גרנו כבר בקריית משה. המורה להתעמלות שייקה, שהיה מאמן ושופט כדורסל, גרר אותנו לבניין ההסתדרות ברחוב שטראוס ושם במרתף שיחקנו כדורסל תחת שרביטו. בימי שישי היו מקיפים בחבל את רצפת האולם המרוצפת (על פרקט מי חלם) בנו יציע מעץ ובערב הגיעו לשם הכוכבים: כהן מינץ ממכבי תל אביב, חיים חזן מהפועל תל אביב, אברהם הופמן ממכבי ירושלים. מולם התייצבו הכוכבים שלנו: משה תלם, צ'יקו גור, הכוכב דוד קמינסקי ויאיר מהשכונה ששינה שמו ללירון. כולם מהשכונות. לימים, הצטרף אליהם ישראל ברלינסקי, ששינה את שם משפחתו לאמיר, מהשכונה קריית משה, מדריכי מהתנועה המאוחדת. ערב שישי אחרי המקלחת השבועית. לבשנו חולצה לבנה ויצאנו חגיגיים לעוד משחק. אני זוכר שישראל היה מגיע באופניו למשחק ואנו צעדנו קוממיות ברגל. חגיגה ירושלמית אמיתית. קמינסקי והופמן שכיכבו בנבחרת נחטפו על ידי הקבוצות הגדולות מתל אביב, וישראל תפס את הנישה והיה למלך הסלים של הקבוצה. שיא שעדיין לא נשבר, למרות הכוכבים האמריקאים שבאו לארנה של היום. לימים בנו של דוד קמינסקי עבד עמי בעתון חדשות וליווה אותי כצלם לצלם את אבא. הקפטן משה תלם נעלם מהנוף הירושלמי. לימים בעת לימודי בקורס לניתוח מערכות, הגיע מרצה גבוה ורציני - ד"ר משה תלם. כן זה הוא. שאלתי אותו על הימים ההם. ותשובתו "משובת נעורים אבל מתגעגע". ויאיר - יש לו מקום קבוע בארנה. מתלהב... כמו אז.

באולם ההוא ברחוב שטראוס כבר מזמן לא משחקים כדורסל. תלמידי ישיבה משננים שם תורה. אבל רצפת הפרקט נשארה. מזכירה ימים אחרים של כדורסל בימי שישי בערב אחרי המקלחת.

גדלתי כל חיי בסביבה חילונית, אבל ספגתי בבית סבא דב וסבתא פנינה הוריו של אבי, אשר נולדו בקרב היישוב החרדי בצפת, את המורשת הדתית והמשפחתית. והיה לנו ייחוס מצד סבתא רבי לוי יצחק מברדיטשב ומצד סבא האדמו"ר מאפטה.

בזיכרון היהודי העממי לוי יצחק מברדיטשב מוצג כגיבור המושלם, מגן עמו, סניגורם של ישראל לפני הקדוש ברוך הוא. ידידם של פשוטי העם. מצאתי במחקר שפורסם לאחרונה עליו את הקטע הבא הכל-כך חסר לנו בימים של הפגנות וחושך שלטוני.

"ויהי כאשר נשמע הקול כי חס וחלילה נכון לישראל יום חושך בימים ההם. ויקרא הישיש לוי יצחק עצרה וכרוזא קרא בחיל לכל צדיקי הדור העומדים בראש העם והממשלה להטותם לחפצם. להיות נכונים ליום מועד להביא עצה במה ייושע ישראל ויהודה ישכון לבטח".

מדובר בשנת 1810 שנת פטירת הרב.

אין מה להוסיף. כל המוסיף גורע. אשרי. זכיתי.

אני יודע נאיו מידה מותר לכרט לעמוד בבדיקה ממושכת בעניין זה. כי ברור לנו הנופלים יהיו מכל צד וגם מאלה שישבו בבית. אין אני יכול לשבת מנגד לצעות לנדרו שיפגע בנו. עלינו לקדם אותו ויהי מה!

יודע גם יהושע שיש לו אבא ההולך ללחום למען העם, למען הקמת המולדת לשם נדדך זה אלפיים שנה! רבים מבני עמנו נכחדו. הם לא עמדו בפני הנצורה ללכת ללחום; הם נלכדו בביתם. הם הושמדו בלי שתהיה להם אפשרות לפצות פה. שם גם לא קרה המקרה שאשה תאמר לבעלה: אל תחטאו הנרידה לא הייתה בידם. הם נשפטו למוות. לא עמד לאדם החסד והחיים. כיום עומד חסד זה לזכותנו, הזכות ללחום ולנפול. אינני יודע כמה יהיו הנופלים, אך תקוותי כי הם יהיו מעטים מאלה שהושמדו, ונופלים אלה לפחות זכותם ליפול כגיבורים. אל נבכה אותם. נדע לעמוד לימינם ונלחמם, נדע לשמור על מצב-רוחם, נדע לקבל אותם בכל רגע של פנאי ונכל נדע שיבואו אלינו."

ימי כוננות טרם מלחמה. עדיין לא הוצבתי ביחידת מילואים. הרגשתי נטע זו בין הנשים, המבוגרים והילדים בשכונה. בלית ברירה הסתפקתי במילוי שקי חול כמגן על חלונות הבתים. הרגשתי רע. מרבית חבריי כבר גויסו, וקומץ שרק השתחרר מהשירות הסדיר כמוני, נשאר בבית.

6 ביוני, עוד יום שגרתי. אני הולך לעבודה בבנק שהתרוקן מגברים וההרגשה די מזופתת. ואז הכל מתחיל. הסיסמאות רצות ברדיו, המלחמה החלה. אבי, חברי מהשרות הסדיר, ממתין לי במכונית דואר אדומה ואנחנו טסים לקחת ציוד ולצאת למלחמה. באותם ימים התגוררתי בבית סבתי. בריצה לקחתי נעלים וקצת לבנים וכלי רחצה ורצתי לאוטו האדום. סבתא יצאה למרפסת הקטנה הצופה לכביש ואת פניה לא אשכח, האשה הקשישה ששכלה משפחה בשואה. איבדה במלחמות כאן חתן במלחמת השחרור, ובן שנפצע קשה באותה מלחמה, עמדה ובכתה, בלי לומר מילה. לא ידעתי מה לענות. אבי חברי פלט: "אל תדאגי סבתא, אשמור עליו" וטסנו משם. למחרת כבר השתתפתי בקרבות בירושלים. מאמא לא נפרדתי. היא הייתה מרותקת לעבודתה כאחות בהדסה. רק 19 שנה לפני כן עברה פרידה שהסתיימה בשכול. שבוע לאחר יום הולדתי השני אבי הגיע ממשמרתו בהר הצופים ליום הולדתי ואמור היה לשוב להר למלא תפקיד אחראי. הוא חלה והשיירה עמדה לשוב להר. אמי ניסתה לשכנעו שקודם יחלים. ותשובתו הייתה קצרה: "כל חבריי כבר אינם ואני שוכב בבית" ויצא לדרך ממנה לא שב. השיירה הותקפה ומרבית נוסעיה נרצחו. אך הוא הותיר יומן ובו דברי פרידה שעבורי הם כצוואה. וכך הוא כותב:

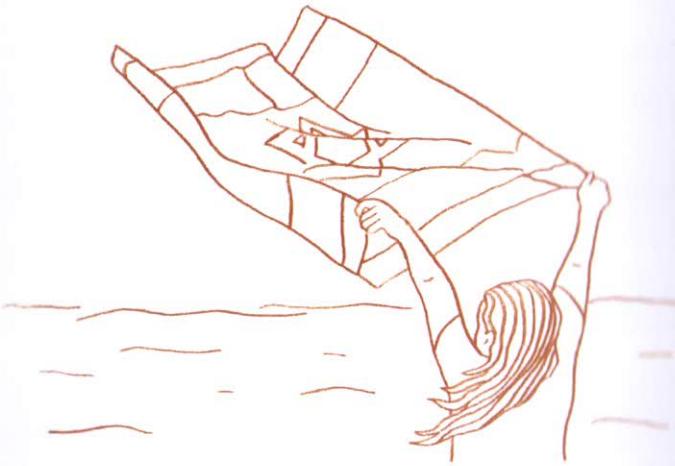
"אנו כולנו מלאי-זעם, אנו מתוחים לכל חדשה, לכל נפש חדשה הנוספת לחללינו בימים טרופים אלה, ימי מערך עקשני של דורות אשר הגיע לביטוי המעשי רק עתה, אחרי דורות רבים של חורבן וגלות. דם הנופלים צועק: "המשיכו". והדרך ארוכה. רק ניתנה לנו אפשרות להקים מדינה ועלינו להקים אותה. רבים יהיו הנופלים, אך יידעו כי הם יצאו על-מנת להוריש לנשארם מולדת.

אני ידעתי שבכל צעד שאעשה מוטלת עליי אחריות ליהושע ולרחל, אך אין

חודש בדיוק לפני נפילתו, ב- ד' ניסן תש"ח, חודש בדיוק לפני הכרזת המדינה קיבל אבי לידיו מהבריטים את גופות חללי עטרות המחוללות וכך שידר ברדיו:

"ראיתי את גופותיכם. הייתי בין הראשונים אשר קיבלו אתכם מידי אלה אשר ידיהם לא במעט אשמים בשפיכת-דמכם. הם הביאו אתכם במכונת אחת בלי שחשבו לרגע כי יש לחלוק לכם כבוד של לוחמים. עד היום נדמה כי חלום חלמתי ואין ממש בכל זה שהרגשתי. אך העובדה כי אין אתם בחיים דיה להזכיר כי אין זה חלום. עלינו להמשיך! אין לנו כל רשות מוסרית לשכוח את השבועה לנקמה ולשחרור, כי אם נישאר תחת שלטונם של אלה ששפכו דמכם הרי טוב לנו המוות מחיים כאלה."

והמילים הללו אותן הכרתי בע"פ הוליכו אותי קדימה באותה מלחמה ובאחרות בהן לחמתי משך השנים, ובכל דרכי לאורך השנים הרבות שחלפו מאז. כן אבא, אני ממשיך!!!

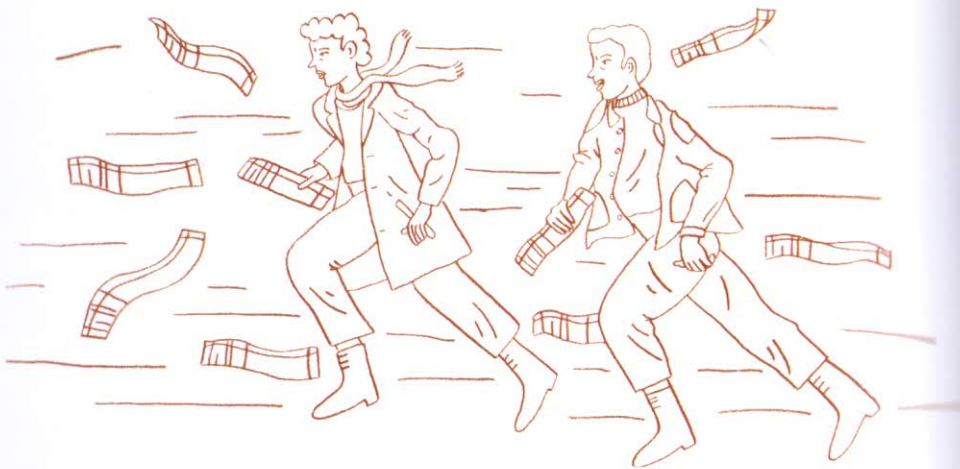

לפני ימים מספר פנה אליי בפייסבוק אחד בשם קובי בילר. התמונה לא אמרה דבר. עברו כמה עשרות שנים, אבל את השם זיהיתי. יחד בילינו בשכונה בעיקר על המגרש עטור הסלעים ששימש אותנו כמגרש כדורגל בינלאומי. ליתר בטחון הוא שאל: "אתה השוער המעופף?" "כן", אמרתי, "הייתי תמיד השוער. אבל למה מעופף?" ותשובתו הייתה: "התחרינו על אפודת השוער, אבל אמרו עלייך שעברת ניתוח ואתה מעופף... וייתרתי..." "אוף הלוואי וזה היה נכון... אליל ילדותי היה השוער המעופף יעקב חודורוב. בדמיוני ראיתי עצמי מתעופף לגבהים וקוטף כדורים מראשו של ראש הזהב הלוא הוא סטלמך הגדול. ביום התפלשתי במגרש זרוע האבנים לרגלי חברי השועטים, ובלילה חולם על מגרשים רחבי ידיים, ועלי מזנק לראשי מיטב חלוצי אותם הימים. כשג'ון צ'ארלס הוולשי שבר את אפו של חודורוב, הרגשתי את אפי המדמם. בדמיוני שמעתי את קולות המעריצים ואפילו את שדר הרדיו המתלהב נחמיה בן אברהם הקורא בשמי. עברו שנים... שוער לא הפכתי להיות. עשרות שוערים ראיתי מאז. הן במגרש והן במסכי הטלוויזיה, עליהם ניתן היה רק לחלום בימי ילדותי הרחוקים. אבל שוער מעופף היה רק אחד. וקובי ידידי, זה לא אני... לחודורוב אין תחליף..."

חורף שנת 1969. עוד משמרת לילה בעמה על המחשב שזה עתה הגיע לבנק ישראל. המחשב היחיד בבנק ששקאז בבניין "מצפה" במרכז העיר. מן גולם מגושם שהווה אז את פלאי הטכנולוגיה. היינו שני מפעילים שתפקידם היה להעביר אלפי כרטיסים מנוקבים שנושבו לקרביו של הגולם. תוך שהמדפסת המסורבלת מדפיסה את הדוחות הכספיים של הבנק המרכזי שהכותרת הייתה הפקת מאזן הבנק בסוף התהליך. המאזן חייב לצאת עד הבוקר ולא משנה כלום.

והתקלות היו מרובות. היינו אורזים את הקופסאות, מזמינים מונית וטסים לבית חינוך עיוורים ששכן בקצה השני שלהעיר. שם הוצב מחשב דומה ומשלימים את ההליך. לילה חורפי אחד המחשב נדם, התעטפנו במעילים ויצאנו לחורף הירושלמי לבית חינוך עיוורים. לקראת בוקר הכל הסתיים, הזמנו מונית ושבתנו לבנק. רוחות קור אימס אחזנו חזק בקופסאות הכרטיסים כאוחזי מטמון יקר ורצנו לפתחו של הבניין. ואז החליק חברי עם קופסת הכרטיסים שעפו לכל עבר. השעה ארבע לפנות בוקר. הרחוב המרכזי של ירושלים שומם, ושנינו במרוץ אכזרי אחר הכרטיסים האבודים. למזלנו גשם לא ירד, ולאחר כשעה הצלחנו למצוא את הכרטיס האחרון, תחת רכבו של אחד משומרי הבנק שהיה נחניה בפתחו של הבנק. עלינו במעלית העתיקה לקומה השנייה בה היה החדר המחשב. המתנו רועדים מקור ומכחד לבוקר. אז הגיע שאול הטכנאי והניע את הגולם. הרצנו את הכרטיסים במחשב. ורצנו למדפסת לראות מה יוצא. ואז צרחה: "יש!!!" המאזן מתאזן.... עברו עשרות שנים ועד היום איני יודע אין. מזל של מנצחים.

השנה 1992 ואני כתב עיתון חדשות בירושלים. צהריים. חם. הקיבה מתהפכת, רעבים. חברי דורון אז כתב המשטרה של עיתון "ידיעות אחרונות" על הקו: "בוא לאכול". נפגשנו במסעדת טעמי הזכורה לטוב. דורון החנה את האופנוע האימתני שזה עתה רכש, ואז הביפרים מצפצפים: "רצח בקרית יובל" לא חשבנו פעמיים עלינו על האופנוע וטסנו לתחנת איתנים בקרית יובל. הבניין היה מוקף על ידי כוחות משטרה. דובר המשטרה, שמוליק, סיפר כי צעיר מזוין רצח 4 עובדות סוציאליות וברח. הרחוב נחסם, ואז הגיעה ההודעה כי הצעיר התבצר על גג בהמשך הרחוב.

הצלמים רצו לרחוב סמוך לצפות ולצלם מרחוק ואילו אנחנו נשארנו במקום לחפש את הסיפור. לפתע מגיע חברנו יוסי, כתב עיתון מעריב, כולו נרעש: "האיש על גג הבית של אחותי והילדים לבד". נתן, קצין המשטרה במקום, איפשר לנו להתקרב ולהגיע לילדים שישבו רועדים בבית. המחזה שראינו לא יישכת. על הגג של הבניין ששכן במורד (הגג ממש בגובה הכביש) התרוצץ גבר צעיר עם עוזי, מבולבל כולו, וניהל שיח עם המתווך המשטרתי. שכבנו לצד הבניין ליד אנשי הימ"מ שהתארגנו לפרוץ לגג. ואז נשמעו יריות. הצעיר פלט צרור ומיד נורה כדור של צלפים והוא נפל שדוד. רצנו עם אנשי הימ"מ לגג והמחזה קשה.

ראיתי שעל הגג נבנה חדר. החלון היה פתוח והחדר ריק. חזרנו לרחוב ואז ניגש אלי אחד התושבים והפנה אותי לכניסת הבניין מחול "מורדי קורא לך". ראיתי אותו יושב חיוור על המדרגות. חברי מורדי שהיה לפני שנים חניך שלי בהפעל ירושלים ובאותה עת שחקן הקבוצה הבוגרת. מורדי היה בהלם ומלמל משהו... "הייתי בחדר הזה". למחרת כשנרגע שיחור בדיוק מצמרר את שאירע על הגג: "אני גר בחדר הזה. נחתי לפני אימון ושמעתי מוזיקה. ואז ממש מולי ראיתי אותו. מתרוצץ על הגג חמוש בעוזי. זיהיתי אותו מהשכונה. פחדתי. שמעתי הכל מילה במילה. הכדור של הצלף חלף ממש מעליי." מורדי סיפר הכל במדויק כאילו הקליט. שיכתבתי את דבריו מילה במילה וביום שישי פרסמתי בעתון את הכתבה הקשה בחיי. הכותרת התפרסה על שני עמודים: "צ מ ר מ ו ר ת". בעיתון רצו לתת לי בונוס על הסקופ. סירבתי.

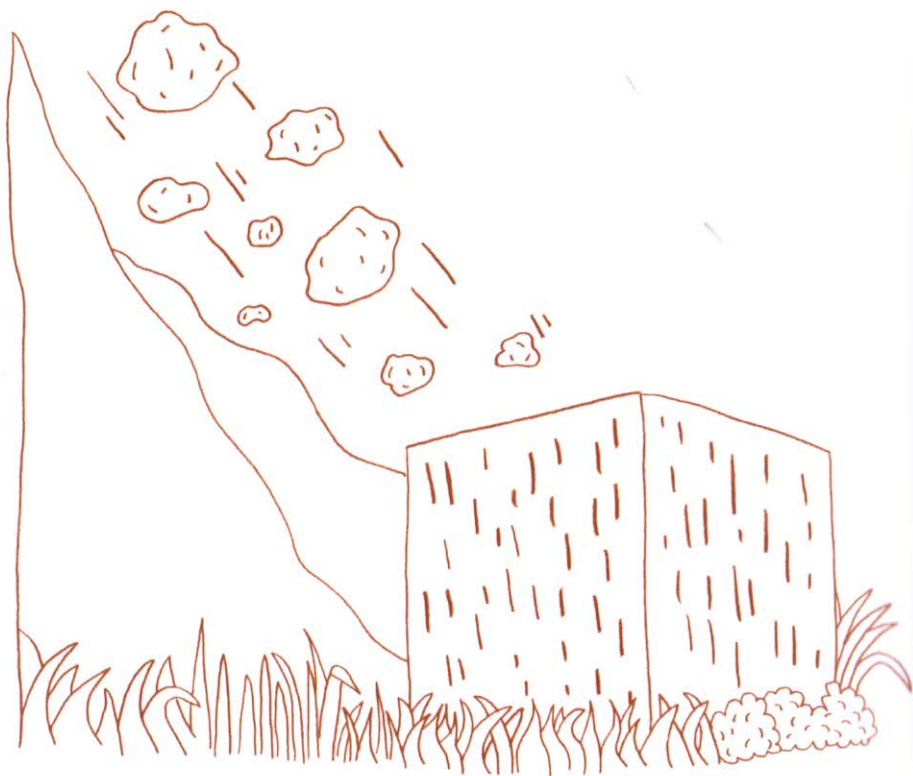

שנות החמישים של המאה ה-20. היינו ילדים, בתקופה אחרת, חיינו בחוץ בחצר שלא הייתה ובעיקר חזות השוממים שהשתרעו ממש מולנו בעמק המסתורי ובמערות בהם שתנים שהחרידו את השכונה ששכנה אז ממש בקצה העולם כאן בירושלים ורגלות השכונה במחצבה שוממה למרגלות הכפר שננטש דיר יאסין. נבנין שחור מסתורי ללא חלונות מזופת בזפת שחורה, לידו ביתן קטן בו עשומר מזדקן שהסתובב סביבו מדי שעה וניקב את נוכחותו בשעון שהיה מד לקיר.

ידענו שזה משהו חשוב והמות הרגה אותנו. מדי פעם בעיקר בתקופות כוננות היה השער נפתח ומות מכוסות היו נבלעות בתוכו. במלחמת סיני אפילו הוצבה סוללת תותחנים במחצבה שלפנתחו. את המבנה ששכן כאמור במחצבה נטוהקיפו ערמות שפך חול ואבנים מימים אחרים בהם פעלה המחצבה. ואנחנו לטפס על אותן ערימות ולהשקיף למטה - אולי נגלה את הסוד.

כך יום אחד שלמה חברי ואפסנו למעלה, ממש בזחילה, שהשומר לא יראה ואז הדרדרה אבן גדולה אחריה מפולת ישר על הבניין. ואז רעש מחריד וצינורות שהוצמדו לבניין נגרעש גדול. השומר המנומנם נזעק החוצה ממקום רבצו ואנחנו נמלטנו לעוד נפשנו. וכך, שנינו התבצרנו בבית, כל מכונת משטרה שחלפה בוג היינו משוכנעים שהיא בדרך אלינו. הדמיון נשא אותנו למחוזות חשוכי

חלפו עשרות שנים. הבניין חור הוא כבר איננו, נשאר שם בור פעור המשמש כמגרש חניה לרכבם של מאפיית אנג'ל הסמוכה. אבל אותו פחד של "מה יעשו לנו", לאף.

קיץ 1958. שנת העשור למדינה. מצעד חגיגי שיצא מאצטדיון האוניברסיטה שזה עתה הוקם. הדשא חיכה לסיום בכדי שלא יירמס תחת הרכב שהותר להשתתף במגבלות שביתת הנשק עם ירדן, אמא קיבלה הזמנות עבורנו ממשרד הבטחון וכולי נרגש חזיתי בפלא.

לא עברו אלא כמה חודשים, סיימנו את שנת הלימודים, ובבנייני האומה נחנכה תערוכת העשור שהציגה לראווה את הישגי המדינה הצעירה בהודו. לגבינו, האטרקציה הייתה האולפן של קול ישראל שהוצב באולם, בו מדי בוקר הועברה בשידור חי לרדיו תוכנית בהנחיית יצחק שמעוני או חגי פינסקר. היינו "חייבים" להגיע ולא יעזור כלום. הכניסה עלתה כסף הן לתערוכה והן לתוכנית. אבל, שלילי באנגלית לכל החבורה שכללה את עמי, דוד, עדי, יהוד'ה ואותי אילצה אותנו להשלים חומר עם מורנו לוי בחצר ביתו של עדי בבית הכרם עם הלוח הישן שהבאתי מהבית. גייסנו את אימו של עדי שכפתה את השעורים מוקדם בבוקר. וכך, בשעה עשר זרקנו את המחברות ואצנו לבנייני האומה. לא לשער חלילה, גילינו פירצה מתחת לחומת האסבסט שהוקמה מאחורי מגרש החניה של "המקשר" והיישר לתור בכניסה לאולם. נצמדנו לאנשים מבוגרים ובשיטה שלמדנו ממגרש הפועל בקטמון "תכניס אותי" חדרנו לאולם. ואיזו חגיגה: הדודאים בהופעה בכורה. להקת הנח"ל עם אריק איינשטיין, יהורם גאון, ואחרים. המסמר היה "הכה את התקליטייה" שהוקמה סמוך לבמה. והבנוס - ד"ש הביתה. ומדובר בתוכנית של 100% רייטינג בייחוד לילדים בבית. וכך מצאתי עצמי רועד על הבמה מול מרדכי פרימן. ביקשתי את השיר "סובי סובי ממטרה" מסרתי ד"ש לאמא והייתי בשמיים.

אבל לכל טוב יש סוף לא טוב. יום אחד חדרנו כרגיל אבל המתין לנו שם הגון. עדי סיפר שמשנה ברעם (לימים שר בישראל ואבא של עוזי), שהיה מזכיר ההסתדרות ומלך הפועלים, הוכנס בכבוד, ואנחנו בפעם הראשונה והאחרונה רצנו לקופה.

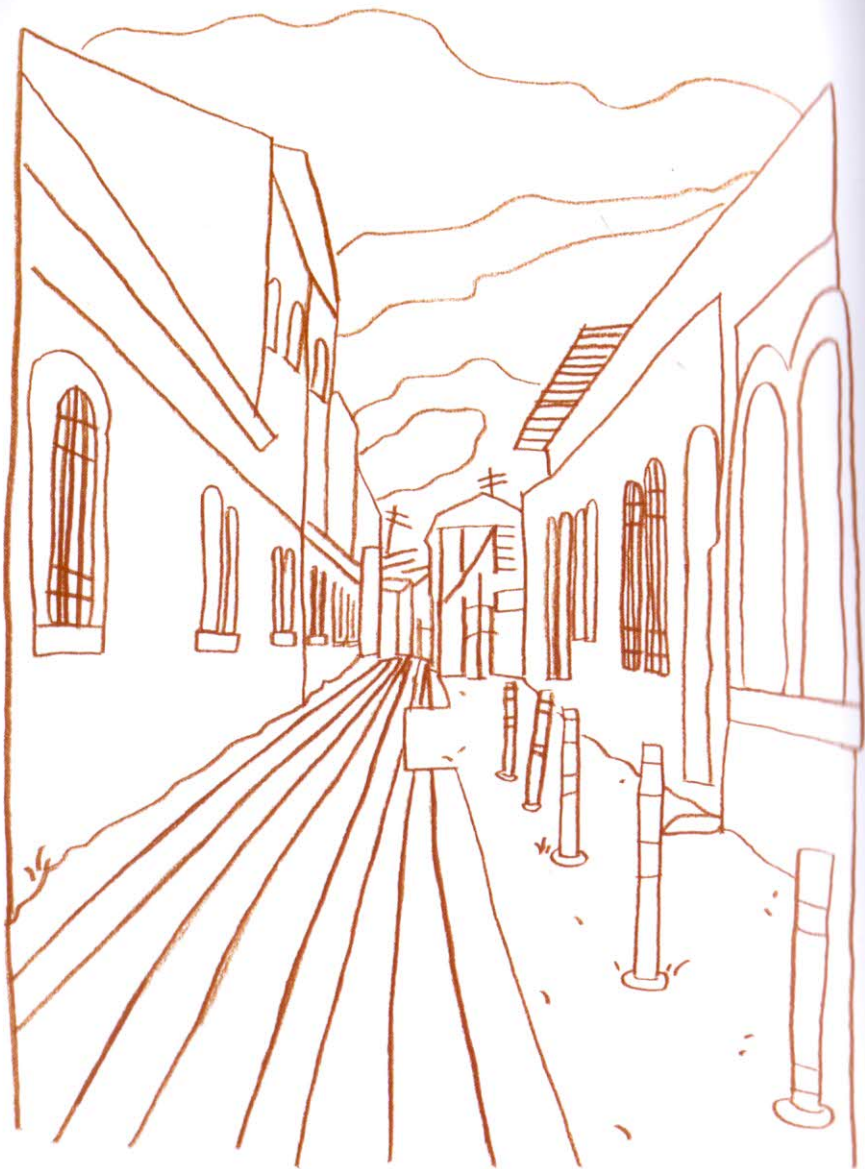

השנים חולפות, חברינו מקבוצה ד' בכפר הירוק נפוצו לל עבר. מנאות הכיכר ועד הונג קונג.

עם חניית בצרפת שוויץ, ועד לאס ווגאס הגענו. עם הגיענו לגיל שבעים אספנו את כולם למעט אלו שאינם אתנו ומאז לא נפרדנו כנסים מדי שנה (עד הקורונה) וטיולים משותפים. היינו 10 ירושלמים בקבוצה נשארנו שנים בעת הכנס. יוסי שגיא (שילנג) ואני. היינו בקשר הדוק מן השנים. הייתה בינינו קירבה ובאותו זמן גם שמרנו על ריחוק מסוים. לאור אתור החברים יזם יוסי סיורים לחברינו מאז בהנחיית שנינו בעיר שכל ק אהבנו. יוסי תכנן ויחד יצאנו לדרך. באופן הכי טבעי נסענו לתצפת הר הצופים. משם לתצפית ארמון הנציב ומשם לשוק מחנה יהודה ולארוחהצל עזורה. סיירונו בשכונת ילדותי בנחלאת. וביזמת חברתנו, הירושלמית לעבר מיקי, ברמת רחל ובתלפיות שכונת ילדותה. וכמובן לא פסחנו על העוההעתיקה.

פסענו ברגל למנזר המצלבה מקום שהיה אפוף מסתורין ונפתח לציבור לאחרונה. משם לנחלאת במסלול הכל-כך מוכר לי. בו הלתי עם סבא מדי יום חמישי לשוק לקנות לסבתא את הדגים, ואת העופות אותם מרטו בשוק. מאז רוב חברינו מהכפר הגיעו בקבוצות לסיורנו. והשיא מנחינתי היה כאשר עשרים מחברי המחזור הגיעו לירושלים לשחזור השיירה להר הצופים בה נפל אבי. ולשחזור במלאת שבעים שנה להתקפה הרצחנית בשכונת שיח ג'ארת. לא מכבר נפטר יוסי במפתיע, שבוע לפני שעמד לבור עם ורדה לביתם החדש עליו עמל כה רבות, ולא הספקנו למלא אתנקשתו האחרונה: סיור חנוכיות בשכונות הישנות בעיר. הבטחתי ואקיים. בתוכה נקיים את הסיור לזכרו.

חברות שאינה נגמרת לעולם.

גדלתי לתוך האין, המושג אבא לא היה קיים בשבילי. סבא, דוד, ואפילו שכן או סתם אורח מזדמן, היו כמו האבא שיש לחבריי מהשכונה. המלחמה הארורה בה נפל אבי בשיירה להר הצופים חודש לפני הקמת המדינה לקחה ממני בגיל שנתיים את אבא, מושג שאפילו היום קשה לי לבטא. ואז אמא הביאה אותו וכל כך שמחתי: סוף-סוף אוכל לומר "אקרא לאבא אם תרביץ לי" החלום התנפץ מהר. חיי בבית הפכו גהינם. המפלט היה הרחוב, החצר, השכונה והחברים. ההידרדרות בלימודים הייתה רק עניין של זמן והציונים בהתאם. בית הספר היוקרתי דרש ציונים ואלו לא הגיעו. הייתי במדרון חלקלק שרק נס יצילני מנפילה שאין לה סוף. במצוקתה פנתה אמא לדודי, שהיה בכיר בתחום החינוך החקלאי ויצאתי מן החושך לאור גדול. הגעתי לכפר הירוק, בית ספר חקלאי שדגל בשלטון עצמי. הלימודים, רחמנא ליצלן, רק במקום שני אחרי העבודה וחיי החברה. ולאט לאט, וזה לקח זמן, הפכתי לאדם אחר. עוצבתי לאדם. לבית ההוא לא חזרתי יותר. החושך הפך לאור גדול. הפכתי מפרחח וילד רחוב לאדם חושב ובעיקר עצמאי. הכלא בו חייתי נפתח והאור הפציע פנימה והתווה אותי לשמש בכל חיי כ"עמוד האש ההולך לפני המחנה" בסיפור על יציאת מצרים.

האם הייתה זו אהבה ראשונה?

האם הייתה זו משמחה?

שני ילדים קטנים בוצר גדולה בנחלאות של תחילת שנות החמישים.

שני ילדים קטנים שוקלעו לסיטואציה אותה אין אנו מכירים היום, חצר גדולה

עם בור מים במרכז, שירותים משותפים בקצה החצר ושער ברזל גדול

המבדיל מן העולם החיצוני.

בניין נושן, שתי קומות עם מדרגות חיצוניות שהובילו לקומה השנייה. בקצה

החצר, בדירות עם עני חדרים ומטבח בחוץ התגוררו שתי משפחות שכל

אחת מהן באה מעולם אחר. כל כך שונות וכל כך דומות.

מצד ימין, משפחתנו שהגיעה טרם השואה אך ליקקה את פצעי מלחמת

השחרור שזה עתה וממ. סבא, סבתא, אברהם הבן שנפצע קשה בקרב בהר

טוב, אמא האלמנה מאותה מלחמה, הניה זה עתה שבה מקרבות הפלמ"ח

בנגב, צביקה הנער ואני הילד הקטן.

ובדירה הסמוכה משפחת ניצולי שואה מהונגריה - משפחת אדלר סוחרי

העופות. סבא, סבתא, אמא, אבא ושתי בנות קטנות. יהודית הקטנה ואפסן

בת גילי. שני ילדים קטנים בעולם של מבוגרים בחצר המסוגרת, בונים עולם

של חלומות. משחקים באקדחי מים שייצרנו ממזרקים פסולים שאמא

הביאה מהדסה או בועות סבון שהפרחנו מסבון בדלי מים.

אצל משפחת אדלר זיי הולדת עם שירים בשפה מוזרה והפתעות בדלי כח.

עולם שלא הכרתי.

נפרדנו די מוקדם, מיועם תום ימי הצנע שתי המשפחות נפרדו. את אפשן

לא ראיתי מאז. נשארוק טעם מתוק של ילדות בחצר הסגורה ההיא ברחוב

טבריה בנחלת אחים בירושלים.

איש הסוד

יום ירושלים.

אחר הצהרים אלך כבכל שנה לגבעת התחמושת המוריקה עם התעלות המשופצות ואנדרטת האבן הדוממת.

כרגיל איאלץ להקדים בשל האח"מים על שלל מאבטחיהם.

כרגיל אשב על כיסא הפלסטיק ובראשי יתרוצצו תמונות אחרות עשרות שנים אחורה. שנים של עיר ובליבה חומה, עיר בה חששנו להתקרר לחומה מירי צלפים של חייליו של הוד מעלתו המלך חוסיין מעבר לירדן. עיר בה הסוד והמסתורין גברו על הגלוי והידוע. אמרתי חומה אבל מאחוריה בלב ירושלים הירדנית כקוץ כואב ומציק, שכנה לה לבטח מובלעת הר הצופים. אי בלב המשטמה. גם היום ממרחק השנים איני יודע מה מותר ומה אסור לספר והאגדות כה רבות.

איתרע מזלי והגעתי לאותה יחידה מסתורית - 247 - מצוף האחראית על אותה מובלעת, אליה הגיעו בשיירות מאובטחות ע"י אנשי האו"ם במשוריינים בלים מיושן אחת לשבועיים.

על היחידה דובר ונאמר רבות, אבל... יידי כאח לי, אבי, לא ישן כבר כמה ימים: "שוקי", הוא אומר, "על כולם דיברו, סיפרו ושוררו אבל אחד שכחו" והוא לא היה צריך להוסיף.

סיפרו על מלך ההר. סיפרו על נערי המלך. אבל מעל כולם הייתה דמות אחת המשמשת לי אות ומופת כל חיי. ברוך וולדמן ז"ל, רס"ר באזרחית שגם אלופי פיקוד הצדיעו לו. האיש והאגדה. האיש שידע הכל ופירור לא יצא החוצה.

האיש שהפעיל את המכונה המשומנת הזו שכל טעות בהפעלתה הייתה גורמת לתקרית בינלאומית. אני זוכר את הפגישה הראשונה עם האיש עם הברט השמוט שישב מאחורי שולחן עם זכוכית שבורה שכיסתה על סודות שהאוזניים, ובעיקר העיניים, תצילנה.

אדם שהתפקיד והמשימה היו כל חייו, האיש שלימד אותנו מוסר עבודה מהו. ואני זוכר מקרה אופייני.

ראש הממשלה ושר הביטחון לוי אשכול הגיע עם הרמטכ"ל יצחק רבין לתצוגת

תכלית של הסודות השמורים ביותר במדינה - איך העלינו נשק להר הנצור. ראש הממשלה והרמטכ"ל נכנסו לצריף האטום במחנה שנלר בו נבנים בימים אלו שיכונים לאחינו החרדים. האלופים והמאבטחים נשלחו על ידי ברוך בקשיחות לשק"ם ואיש לא פצה פה.

אתמול הפקס בביתי צלצל ויצא מסמך עתיק ולא ברור משנת '59. מכתב ממח"ט חטיבת ירושלים דאז אל"מ מתי פלד - לימים אלוף - רשימה סתמית של אנשים - חיילים באזרחית, ובראש ברוך וולדמן, המבשרת על צל"ש קבוצתי חסוי. והאגדות רצות. מספרים על מכשיר האזנה שהושלל בלב המוצב הירדני הסמוך להר, ואיש אינו מודה. אני נזכר בגיחות מסתוריות של אבי יידי בלילות. ושלא לדבר על קצין המודיעין דני רוזן.

ואני נזכר ב...

אוף אסור?

או אולי מותר...

אלו היו כמה מילים על אדם ענק שאיש לא ידע עליו.

השנה 1966 ואני משמש בתפקידי ביחידה 247 "מצוף", אפופת הסוד. אותה יחידה קטנה של חיילים, ממש ילדים, שהשליכו בפקודה את מדיהם והפכו ל"נערי המלך". מלך ללא כתר. נערים שהופקדה בידיהם "מתנה יקרה". מובלעת הר הצופים, אותו הר שהכיל את בנייני האוניברסיטה ובית החולים הדסה, הנטושים בתוככי ממלכת ירדן. הר הצופים אשר עד ששת הימים שימש למעשה כ"עיניים של המדינה" בגזרה הירדנית, וממנו צפו "נערי המלך" והחיילים שחופשו לשוטרים. יומם ולילה לדרך הפתלתלה המובילה ליריחו, לירושלים העתיקה, לעמדות הירדנים מגבם ולחלונות בתי המלון. מיקומו הטופוגרפי שכה קסם לאנשי המודיעין שלנו הוליד את הצורך להעלות להר ולו לשעות מספר אנשי צבא בכירים, ואחרים בכדי שיעשו "שיעורי בית" ליום פקודה. לשם כך נוצלה פירצה בהסכמי שביתת הנשק בין ישראל לירדן שאפשרה ביקור בן כמה שעות בכל שיירה של עובדי אוניברסיטה והדסה לבדיקת הציוד בהר. כך העלנו במסווה של עובדי אוניברסיטה והדסה את סלתה ושמנה הביטחונית של המדינה באותם ימים להר לכמה שעות. הם הועלו אחר כבוד למשורין הישן מימי 1948, שרק הוא היה יכול לעלות להר בעת שהכוח עבר את הבדיקות במעבר מנדלבאום והם ירדו עם ה"שוטרים" בצהריים בתום הליך ההחלפה.

ידענו שהירדנים "לא פראירים" ולכן עשינו הכול בכדי שלא "יעלו" על הבלופים שהכנו להם.

כך הפכו בכירי טייסנו שעלו להר (שני טייסים) בכל שיירה לעובדי מחקר, וקצינים בכירים לספרנים בספריה.

באותם ימים הוקמה חטיבה 55 של צנחני המילואים בפקודו של מוטה גור, ומוטה הגיע ללמוד את השטח. אבל מוטה היה מוכר ותמונה שלו התנוססה בעיתון "במחנה" של אותו שבוע. אז מה עושים? הכנסנו את מוטה לחדר הרבנות הצבאית בבסיס. למקום הוזעקה מאפרת, ולאחר דקות יצא משם כבוד הרב גורבן (שמו הקודם) מצויד בספר תפילה ובחבילות שכללו ספרי תהילים לשוטרים בהר.

מוטה עלה להר ללא בעיות. למד את השטח. סיור שכה עזר לו רק לאחר מספר חודשים, כאשר פיקד על חייליו בכיבוש ירושלים המזרחית ובחיבורה

המחודש של מובלעת הר הצופים לירושלים.

זכוק הגורל, לאחר המלחמה פורקה יחידה 247 שהפכה כבר להיסטוריה ומי קיבל את מספרה? חטיבה 55 שהפכה לחטיבה 247.

קצין הלגיון הירדני והלימונים

לעיתים מוביל אותנו הגורל למחוזות ולמקומות שבדיעבד אתה לא מבין כיצד הגעת אליהם.

אני יושב מול המקלדת ומתלבט, האם לכתוב? נכון עברו יותר מארבעים שנה. חוק ההתיישנות חלף מזמן. מותר לספר.

אבל... הושבענו, והסוד כבל אותנו וסליחה ממני - לא תשמעו הרבה. למרות שמזמן מותר.

בזמן שירותי הצבאי לאחר פרק מסוים בחיל הים, נשלחתי לירושלים, התייצבתי בפני קצין משופם עסוק כל הזמן, שהעיף בי מבט ופלט: "לך למצוף", "מה זה?" שאלתי, "לך לברוך כבר תדע" פלט, ורץ לעיסוקיו. למטה הפנו אותי לחדר קטן עם שולחן וזכוכית שבורה. מאחוריו ישב אזרח מבוגר שהעיף בי מבט קר מאחורי משקפיים עם זכוכית חצויה ואמר: "חייל, לך

להחליף בגדים מעכשיו אתה אזרח". לא הבנתי לאן הגעתי, השם מצוץ העלה בי מחשבה שמנצלים את הידע המפוקפק שלי בימאות כירושלמי שהגיע לחיל הים מבלי לדעת לשחות. רצתי הביתה בלילה גשום וקר, זרקתי את הקיטבג על המיטה לקול צעקות אימי, החלפתי בגדים, וחזרתי לחדר הקר והמנוכר.

ברוך העיף בי ובתיק האישי שלי מבט ופלט: "על הר הצופים שמעת???" והימים טרם מלחמת ששת הימים והר הצופים מובלעת בלב שטח ממלכת ירדן מאז 1948, קצת לאחר הטבח האיום באנשי השיירה שעלתה להר באותו יום מר ונמהר – ד' ניסן תש"ח.

היום בו איבדתי את אבי מולדי, שרק רצה לחגוג לי יום הולדת של שנתיים ושב לתפקידו בהר.

ארבע המילים שפלט ברוך העלו בי צמרמורת.

"כן, שמעתי..." והשם הזה עמוק בתוכי. "כן אני יודע הכול עליך..." אמר "גם גיסי נפל באותה שיירה".

"מרגע זה אתה מצטרף אליי להמשיך במשימה" פלט.

ואכן מאותו רגע צורפתי לאותה קבוצה מצומצמת שכונתה "נערי המלך", הסגל הקבוע של יחידה 247 שדאגה ל"עיניים של המדינה" ושל ירושלים, להר ששכן בלב הממלכה ההאשמית.

אחת לשבועיים עלתה להר בליווי אנשי או"ם וחיילי הלגיון שיירה של "שוטרים", חיילים מחופשים, אליהם הצטרפו "עובדי אוניברסיטה" והכול על פי הסכמי שביתת הנשק.

אותם אזרחים היו אנשי היחידה ובראש הכוח המתחלף עמד קצין "משטרה" - מפקדנו הנערץ רס"ן דאז מנחם שרפמן ז"ל, בן כיתתו של משה דיין שעטה בגדי רב פקד במשטרת ישראל - "מלך ההר".

סיפור החלפת הכוחות לא היה פשוט. הירדנים בדקו הכול במעבר מנדלבאום שהפריד בין שני חלקי העיר שחולקה, ואפילו לכמות המזון שהועלה להר הגיעו.

וכך הייתי ניצב מול דאוד, איש לגיון שמן ומשופם הבודק כל פריט ומשקלו. בהתאם לכמות המזון עליה הוסכם בהליכי שביתת הנשק בין ישראל לירדן ב- 1948 בין משה דיין ועבדאללה א-טל.

יום אחד פתאום גילה דאוד שכמות הירקות גדולה מן המותר ומצא תירוץ מצויין לעיכוב השיירה במעבר מנדלבאום.

פשפשתי בניירות וראיתי שמנגד כמות הפירות כחותה. ואז ניהלנו ויכוח בן יותר משעה האם הלימון הוא ירק או פרי. את המתח באוויר אפשר היה לחתוך בסכין. החיילים בעמדות המוסתרות בקו העירוני דאז עם האצבע על ההדק, ואני הנער הצעיר מתווכח על לימון.

"הלימון הוא לסלט ולכן הוא ירק", אומר הירדני.

"סלח לי", אמרתי, "רק לפני שנה סיימתי בית ספר חקלאי, אותי לא תלמד מה זה לימון..."

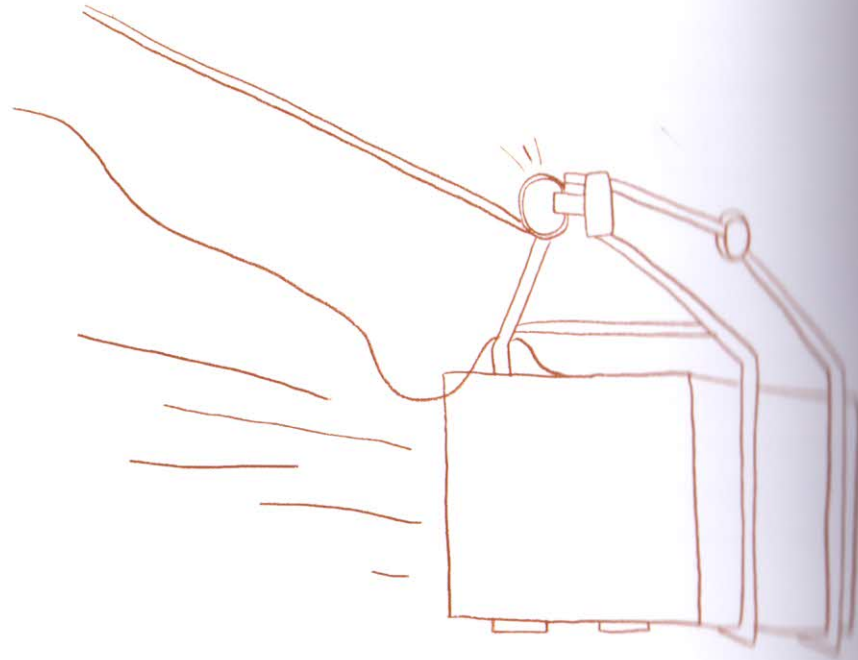
וכך מין מחזה סוריאליסטי בשטח ההפקר בירושלים החצויה. לאחר כמה

שעות מורטות עצבים הלימונים והשיירה עלו להר הנצור. הקודקודים

בראשות אלוף הפיקוד דאז, עוזי נרקיס, חזרו לעיסוקיהם והחבר'ה בהר אכלו סלט עם... לימון.

כולנו עבדנו בחופש הגדול להרוויח כמה גרושים לסרטים בקולנוע סמדר. שני סרטים ב-52 גרוש. החל משלשת המוסקטרים וכלה בשבע כלות לשבעה אחים. אצלי זה התחיל מוקדם כבר בגיל תשע. רפאל כהן שכננו שהיה מנהל העבודה בכריכיית חפץ ששכנה ממש מתחת מדרחוב בן יהודה דהיום. לקח את שלמה הגדול ממני ואותי לעבודה. בכריכייה ששכנה כאמור מתחת לאדמה. שם באולם גדול חסר אוויר עמלו מספר חברה צעירים בעזרת מכונות ענק על הכנת אלבומי תמונות ואלבומי בולים. בעל הכריכייה היה איש יקר ומהולל אורי חפץ שמו. איש רב מעללים עוד כאיש אצ"ל בגלות אריתריאה משם הבריא את יצחק שמיר במיכל מים על הרכבל שיזם תכנון ובנה שהוביל חיילים וציוד להר ציון במלחמת השחרור. על פעילותו ההנדסית החסויה בהר הצופים הכנת גדרות תיל במכונה שייצר במקום והסלקת נשק בדרך להר. עליהם קיבל פרס בטחון ישראל שני צל"שים ועוד ועוד. הג'וב שלי ושל שלמה היה למרוח דבק ולהדביק פסי נייר שקוף באלבומי הבולים לעתיד ודי זייפתי. קיבלתי לירה וחצי ליום והייתי בשמיים. הלכתי לחנות מעיין שטוב ורכשתי לאמא החולה ארנק. אותו השליך לרצפה בחמת זעם בעלה. וברחתי לרחוב. ולעניין חפץ, הסימטה מתחתה היה המפעל קרויה על שמו "סימטת הרכבל ע"ש אוריאל חפץ" לזכר פועלו של האיש. לאחרונה סיפר לי חברי גיורא בן משפחתו כי מתחת לאותה מכונה ענקית הטמין סליק של אצ"ל בתקופת המנדט. בתקופת הסזון באו אנשי ההגנה למקום כדי להלשין לבריטים. אימו המבוגרת שידעה מצויין על סליק ונשק במפעל, התחזתה כלא יודעת כלום על הסליק. גם אוריאל לא ידע שהיא יודעת, ורק על ערש מותה גילתה לו כי ידעה. עבודתי האחרונה הפיקנטית הייתה ערב גיוסי לצה"ל. היו לי שבועיים עד הגיוס. שכננו עבד במפעל אבן וסיד. הם הקימו את קיר השיש השחור הענק במוזיאון ישראל שזה הוקם, קיבלתי ג'וב היסטורי להבריק בווקס ופוליש את הקיר הענק. מהיסטוריה נוסח אורי חפץ ועד הברקת הסמל של מוזיאון ישראל והיכל הספר.

צנע. בבית הצנוע של סבתא בנחלת אחים, ארון האוויר שהיה בחצר כמעט ריק. במקרה הקרח מנות זעומות של בשר שרכשנו בשוק, תמורת התלושים של סבא על "עבודה גופנית קשה". אז אמא קבלה הפניה מהנהלת הדסה למעון עבורי כמו לשאר הילדים של חללי השיירה.

המעון היה ממוקם על הגג של בית הבריאות "שטראוס" השייך לנשות הדסה, מקום אליו הובאו שנים מועטות קודם חללי השיירה. ואז מאפלה לאור גדול. ארוחות חמות כל יום בשר, מנוחה בצהריים ומטפלות מסורות. מרפסת ענקית על הגג. אני זוכר ששעות הייתי משקיף משם לעבר הר הצופים הנצור ומחכה... אולי אבא ישוב.

לקראת חנוכה הפיקו הגננות אלישבע הממושקפת וחוה היפה הצגה בהשתתפות הילדים הבוגרים. "אתה תהיה יהודה המכבי" אמרה לי חוה וכולי אחוז התרגשות, שיננתי שוב ושוב את המילים ההיסטוריות "באנו חושך לגרש ובידינו אור ואש".

היה זה חורף קר במיוחד הזכור עד היום כחורף של השלג בתל אביב ואחד אחד נפלנו למשכב. קולי הלך לו, ואמא הרתיחה קומקום מעל תנור הנפט של פרידמן, שמה מעליו מגבת וערב ערב לפני השינה נשמתי את האדים המהבילים. ליתר בטחון הכשירו הגננות גם את יואב לשאת את המילים הנרגשות. וכך הגיע היום המאושר. דודה ציפורה שחווילה לאחר המלחמה הגיעה ויחד עם אמא הצטופפו עם ההורים כולם באולם הרחב.

ואז הגננות בקשו ממני ומיואב לומר בחוץ את המילים ושנינו חירחרנו משפט צרוד. אז מה עושים? הולבשנו בבגדי יהודה המכבי ושנינו יחד בקול צרוד אך נרגש קראנו: "באנו חושך לגרש ובידינו אור ואש".

לפני 72 שנה, ואני בן שנתיים, התהפכו חיי. 13 באפריל 1948, ד' בניסן תש"ח, בחדר קטן בשכונת סנהדריה בירושלים ארז צבי לבנון, צעיר בן 25 מראשוני הפלמ"ח, אוסף את חפציו, נפרד מאשתו הצעירה ומבנו בן השנתיים. הבן שרכב בעליצות על האופניים החדשים שקיבל מאבא, שבא ממשמרתו על הר הצופים ליום הולדתו. טמן אקדח פרבלום עתיק מתחת לבגדיו ויצא. אשתו רצה אחריו: "צבי, אתה חולה, תישאר!" ותשובתו "כל חבריי כבר אינם ואני עדיין בבית" ויצא. לא עברו אלא שעות בודדות וקול פיצוץ עז החריד את ירושלים. המוני פורעים תקפו את השיירה להר הצופים. מה לא נכתב על אותה שיירת רופאים שהפכה לשיירת רפאים? כן, הילד הזה הוא אני. ילד קטן שגדל לקראת מציאות שונה. ליתמות כואבת כחלק ממשפחת חללי אותה שיירה, בתוך משפחת השכול הכללית של חללי צה"ל. עוד בילדותי, ואיני מבין ויודע מדוע, יום הזיכרון לחללי צה"ל לא היה יום הזיכרון שלי. עבורי ד' ניסן, חודש לפני קום המדינה, היה יום הזיכרון. אמי הייתה לוקחת אותי מבית הספר לסנהדריה לבית העלמין הישן. ממש מול ה"בית" בו גרנו, באותו יום מר בו הותקפה השיירה, ממש מאות מטרים משם היינו ניצבים מול לוח שיש ענק עליו היו חרוטים 47 שמות של נרצחי השיירה שלא זוהו, משם היינו נוסעים לבית הכנסת "ישורון" במרכז של העיר החצויה לטקס האזכרה. וכך שנה אחר שנה. השנים חלפו. ירושלים חוברת לה יחדיו. ואז, בעת שירות מילואים על גדות התעלה, קראתי את הספר "ג'רוזלם ג'רוזלם" ועולמי השתנה באחת. פתאום בפרק המתייחס לשיירה הבנתי כי עשרים ושניים חללים למעשה נעדרים ולא נודע גורלם. ואותו קבר אחים אינו כולל את כל החללים. לא אפרט איך הגיע אליי המידע, אך הוברר לי מעבר לכל ספק כי חלק מהחללים טמונים במערות קבורה בבית קברות מוסלמי. מאז אני וחבריי לוחמים ומייחלים ליום בו נדע היכן קבורים יקירינו. לצערי, הכול היה כל כך קשה ובלתי מובן. אפילו האזכרה לא נשאה אופי צבאי וממלכתי עד שהשגנו את המגיע והאזכרה הפכה לממלכתית ורשמית. מאז, קשה לי. אני עומד מול אבן השיש הענקית, עומד כפסל ואיני מבין ואיני יודע האם אבי מונח מתחת לאותה אבן דוממת. האזכרות הממלכתיות

והקלות עליי ועל חבריי. פתאום מקבלים חללי אותה שיירה את הכבוד המגיע להם. מאז, יום הזיכרון לחללי צה"ל קיבל אצלי משמעות שונה והתחלתי להגיע למקום גם ביום הזיכרון הכללי. שוב אני עומד מול לוח השיש עליו סוף סוף הוצבו זרים ודגלים כראוי לחללי צה"ל. ונזכר בימים אחרים של לפני חלחלת ששת הימים, כאשר ניצבנו דוממים מול לוח השיש וממש ממול ליד הדרך, צופים בנו אנשי הלגיון בבית הספר לשוטרים ובגבעת התחמושת. אנל, משהו חסר. טוב שיש חברים, וצברתי כאלו משך השנים, ואני בכוחותיי הודלים הגעתי לאותן מערות קבורה לפני כמעט 30 שנה. אבל, כל כך כואב לי שאיש מאנשי השלטון שם למעלה אינו לוקח ממני את השרביט ומביא אותם איתו לביורים לקבר ישראל. רק אז ארגיש כי הושלמה המלאכה, בייחוד לזמן ילדינו ונכדינו והבאים אחרינו.

יצא שפורסמה בעיתון "ישראל היום" בערב יום הזיכרון לפני כעשור.

נחזור 30 שנה אחורה לסיפור קצת הזוי ומוזר, אך אמיתי לחלוטין. לפני יותר מעשור. ניצלנו את יום השמש החורפית לאחר מצור השלג שעבר עלינו בשבוע החולף בירושלים, ונסענו כמו כל עם ישראל לנשום קצת אוויר. נסענו לכיוון היישוב צור הדסה, הסמוך לבית שמש לבדוק מה קורה עם הבית החדש של ביתי ביישוב. בדרך הנהדרת המובילה ליישוב, המזכירה נוף שוויצרי טיפוסי, ושרידי השלג רק חידדו זאת, חיפשנו שרידי עצים לאח שבביתי שבערה שעות נוספות. פתאום, על אחת הגבעות, ראיתי מבנה משטרה בריטי ישן, והכל חזר אלי.

חורף, שנת 1991, ישבתי משועמם במערכת הירושלמית של עיתון "חדשות". הייתי לבדי. היה זה שבוע שלגי ורק אני העזתי לדשדש בעיסת השלג, שהפכה לבוץ סמיך, ולהגיע לחדר הקר במערכת. ואז, הטלפון מצלצל. על הקול מהוסס "אני לא יכול לומר לך את שמי... אני נרדף... בוא מהר." הזעקתי את אורי הצלם ויצאנו למסע בהרי ירושלים, בדרך ההררית שזה עתה נוקתה משרידי השלג. הגענו למבנה משטרה בריטי ישן מגודר, מסיבה כל שהיא שאינה ברורה לי עד היום. בשער ציפה לי אדם רזה וחיוור עם בקבוק חלב לתינוקות בידו. הלכנו בעקבותיו. הגענו לאחד החדרים. שם על מיטת סוכנות ישנה ראינו תינוק, אולי בן שנה, רועד מקור, ולידו תנור נפט ישן מסוג פיירסייד שהיה פופולארי בשנות ה-60.

"מי זה?" שאלנו, "זה בני. שמיר שמו". מיותר לציין שמיד הבחנו שהאיש בן מיעוטים. ליתר דיוק בדואי. "למה שמיר?" שאלנו. "על שמו של ראש המשלה" ענה "והיום זרקו אותו לכלבים". ואז גולל סיפור מדהים. האיש בדואי, מאחד השבטים בדרום בארץ, גויס לסייע לכוחות הבטחון, הושתל באחד מכפרי הגדה ואפילו התחתן עם בת המקום. ואז, לפתע, נחשף ושהייתו במקום הפכה לסכנת מוות. האיש נשלח לאחת ממדינות דרום אמריקה, קיבל כסף לשיקום ואף קנה טרקטור. אבל, הסתכסך עם עובד מקומי, פשט את הרגל ואפילו התגרש. לקח את התינוק וחזר ארצה. וכאן, התמקם באותו חדר במתקן שאחיו שימש בו שומר וחיכה. משראה שלא בדיוק מתייחסים אליו והסכנה לחייו ממשיכה, ראה במקרה גיליון עיתון

"חדשות" (שהבחנתי בו מתגולל על הרצפה) והתקשר. הכתבה פורסמה. עברו כמה ימים. ואז מגיע הטלפון: "זה אני. תודה. אני בשדה התעופה". ומאז לא שמעתי ממנו דבר...

במהלך עבודתי ככתב משפטי, הייתי עד לפרשיות רבות, מרגשות יותר או פחות. הייתי עד לפרשיות חטיפה של ילדים על ידי אחד ההורים ואפילו הייתי שותף פעיל להשבת ילדה חטופה מהולנד לאביה בארץ.

ולסיפורנו. היה זה בשנת 1990, הייתי אז כתב טרי לענייני משפט בעיתון "חדשות". במהלך שיטוטי במדור בג"ץ בבית המשפט העליון, ששכן אז בבניין רוסי ישן במגרש הרוסים בירושלים, צדו את עיניי זוג דפי נייר שהודפסו בחיפזון על ידי עורך דין אלמוני.

לקחתי את הדפים, התיישבתי על הספסל הנושן, ששכן במקום עוד מימי שלוט האנגלים, ועיני שהורגלו לקרוא עתירות ארוכות ומשעממות, כולן כתובות בשפה מקצועית יבשה, נחשפו לסיפור מדהים, מרגש, כל כך אנושי ובלתי שגרתי. וכך נכתב שם: י. נער ירושלמי בן 16, נער חסון ככל הנערים, שרק תמול שלשום שיחק עם חבריו כדורסל, ואף היה בין המצטיינים, לקה במחלה הנוראה מכל. והכל החל משומה מסתורית שצמחה לפתע על כתפו.

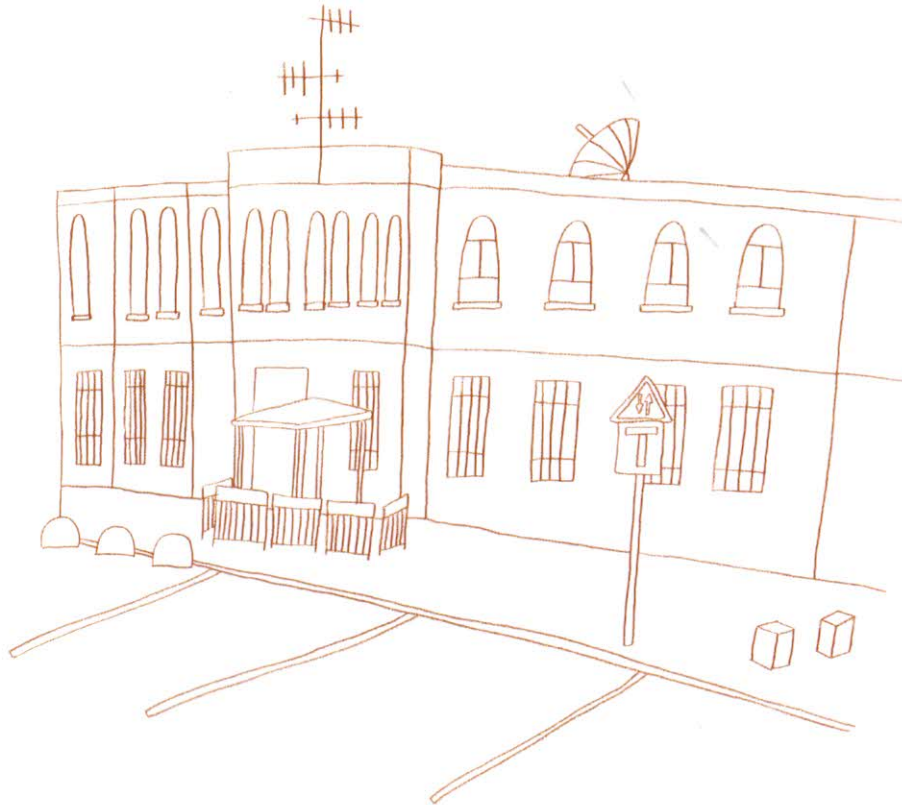
בבית החולים החליטו מיד שבכדי להציל את הנער יש להחל בטיפולים כימותרפיים. ומיד. מדובר בטיפולים לא קלים, ומי כמוני שהייתי עד לכך, עם אמי המנוחה, מכיר זאת. הנער הגיב קשה מאוד לטיפולים וסירב לקבלם. ואז, כך נכתב בעתירה, קשרו אותו למיטה בבית החולים בכדי להמשיך בטיפולים, ואפילו הצמידו לו שומר שלא יברח.

הנער ניצל הליכה לשירותים. דיפדף בספר הטלפונים באולם ההמתנה, ליד המעליות, מצא שם של עורך דין שלא הכיר, פיליפ קוסקס, התקשר אליו וביקש שיגיש בשמו בג"ץ.

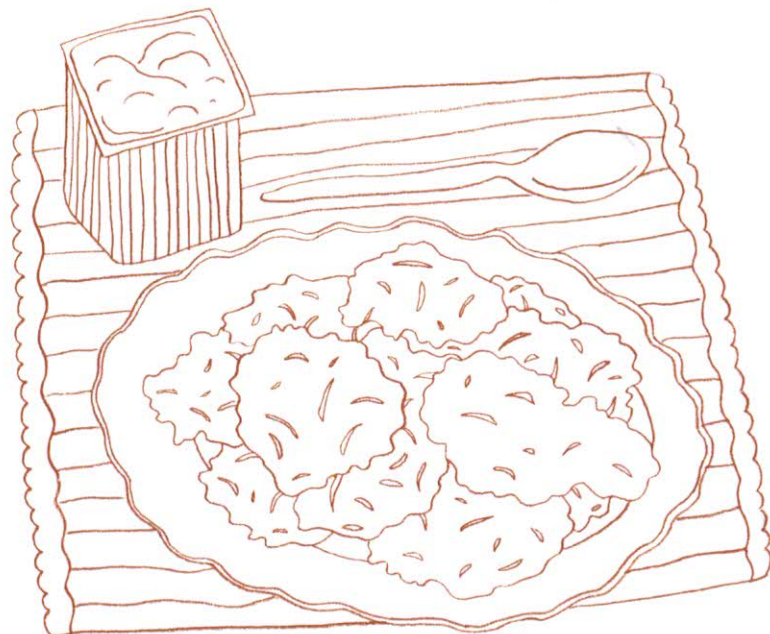
הבג"ץ הוגש. מיכל גולדברג מ"דיעות אחרונות" ואני כתבנו על כך בעיתונים. למחרת הכתבה נפרשה בעמוד הראשון. בג"ץ קבע מיד דיון דחוף. הילד הובא לדיון מלווה בשומר ראש מטעם בית החולים, והדרמה החלה.

לא אלאה אתכם בפרטים. הנער התחייב להמשיך בטיפולים.

ואז לפתע, נעלם הנער מהארץ והתגלה במעון חרדי בברוקלין ממש כמו בפרשת יוסל'ה. כך בלי טיפולים, הוחמר מצבו, והוא הוחזר בסופו של דבר לארץ. הותר לו לקבל טיפול חילופי ולאחר זמן נפטר.

סופגניות - מי לא מכיר את אותו בלון מלא שמן וסוכר הסותם כל מקום אפשרי בגוף. חנוכה של שנות החמישים בירושלים הייתה נטולת סופגניות בעליל. העיר שזה עתה שוחררה ממצור הייתה עדיין תחת טראומה של מחסור. ועלי חובזה שימשו כתחליף לביצים ולבשר לחגיגת החנוכה. בחדרון הקטן בחצר ביתנו, בשכונת נחלת אחים בירושלים, ששימש כמטבח, רכנה סבתי מעל הפתיליות ועשתה לנו לביבות של חנוכה. לא הסופגניות המוכרות, אלא "לאטקעס" בשפתה האידישאית-פולנית, כלומר לביבות מתפוחי אדמה, אותם גידלה בחצר הקטנה, ליד תרנגולות וברבורים, שעזרו לעבור איך שהוא את המצור, ועכשיו גם את תקופת הצנע של דב יוסף. בחצר הקטנה, שסביבה גרו משפחת אדלר ההונגריה ואנחנו, זכינו לשירותים משותפים ובעיקר לבור מים ממנו שאבנו. היה גם לול גדול שאת ביציו מכרו השכנים בשוק השחור. על החלונות הרחבים ישנו על גבי מזרונים ובחנוכה הבהבו הנרות. אווירה קסומה של קדושה וריח של שמן שרוף ולאטקעס. כמה שאני מתגעגע. וגם דמי חנוכה שבאדיקות חברתי ישר לקופת "דן חסכן" של בנק הפועלים. לימים, בבית הספר, חגגנו את חנוכה והילדים הביאו את אותן סופגניות שלא היו מוכרות לי. ואני, הבאתי את הלאטקעס של סבתא והייתי כל כך גאה...

אהבנו את המיסתורין. את החושך. את המערות. הכל התחיל במערה החשמלית של יגאל מוסינזון בבית הקברות המוסלמי בתל אביב. שם שכנו לבטח אהוד השמן, עוזי הרזה, ירון זהבי ושאר חברי חסמב"ה. עוד כילדים סיפרו לנו על המערות המסתוריות בעמק המצלבה. בפעם הראשונה לקח אותנו רפאל האבא של דליה למערות, "כאן החבאנו נשק כשהיו האנגלים" אמר. המערה כונתה "המערה המטפטפת" והשניה, המפחידה מכל, הייתה "מערת השד השחור". קנינו פנס במעט הכסף שאמא נתנה, ויצאנו לדרך.

הגענו לאולם גדול ממנו התפצלו שלוחות ארוכות לתוך ההר. דוד זחל ראשון ואנחנו אחריו. בהמשך שיכללנו וקשרנו לדוד חבל וזחלנו. כשהגענו לגיל המתאים הלכנו ל"תנועה המאוחדת" ששכנה בצריף ברחוב נרקיס. ממש ליד ביתו של חברנו מוני שייקביץ, לימים ח"כ דובר צה"ל ועוד - נחמן שי. מירב הפעולות היו בעמק המצלבה אליו היינו הולכים בא"ש לילה, כאשר חברי המדריכים נהגו לחטוף את האחרון בשורה. בסיום השנה ערכנו פעולה חגיגית במערה גדולה עליה תקום לימים שכונת ניות. אמרו לנו להפקיד שומרים בפתח. שלחו אותי להחליף את יואב והילד נעלם... כשהוחזר, התברר שהיה זה מעשה נקמה של חברי המדריכים שאביו של יואב היה מורם בתיכון בית הכרם של אז.

מערות לא מעטות היו גם ממש מול הבית מאחורי טחנת הקמח בעמק שורץ התנים. עמי, דוד ואיקה אחיו החליטו לעשות מעשה לקחו מסכת צלילה, כובע גרב ובגדים ארוכים וזחלו למערה הגדולה, בה שכן לבטח חמורו של יחזקאל שעיבד את אדמות ובוסתני הכפר הנטוש באותה עת. דיר יאסין. השלושה חזרו נלהבים. "מצאנו עתיקות ועצמות..." אמרו. תיכננו לצאת למסע הצלה אך דוד החזק נפל למשכב עם חום גבוה ובקושי הלך. "קדחת מערות" אמר הרופא ד"ר להמן. והרעיון נגנז.

לפני מספר שנים נסעתי בכביש שנסלל במעלה ההר, וראיתי שהאזור גודר וסביב המערה שלט צהוב "רשות העתיקות", ומה לא מצאו שם. ומי הארכיאולוגית בשטח, קרן, בתו של פיני ז"ל חברי מהכפר הירוק ומהצבא. היא סיפרה בהתלהבות מה גילו במקום ואני... מחייך.

השנה 1952. אמא לקחה אותנו לסדר ראשון אצל סבא וסבתא בגבעת שמואל אצל הוריו החרדים של אבי. פעם ראשונה בסדר חרדי. הגענו יום קודם. טיפסתי עם סבא לבדיקת חמץ על הבוידעם. גורשנו לחצר, שם הוצב שולחן ישן עם הסעודה האחרונה עם חמץ, רחמנא ליצלן, שלא ייכנס פירור הביתה. בחצר הוצב דוד ענק ובן דודי הטביל את הכלים אחד-אחד ובהירות הובלים למטבח המקורץ. בבוקר סבא העיר אותי, חטפנו פרוסת לחם אחרונה בחוץ, ארזנו את המעט שנשאר ויצאנו לשדה הבור שמול הבית. בן דודי אהוד שגר לא רחוק הביא גם את לחמם, ליקטנו עצים מהבנין הסמוך שהיה בשלבי בנייה. שפכנו מעט נפט ו"אש אש מדורה". סבא השגיח שאנחנו לא מפספסים אף פרור וזהו, חסל חמץ.

בערב הגיעו שאר בני המשפחה. סבתא הוציאה מהארון את כוסו של אליהו הנביא, שעברה מספר דורות ומסעות במשפחה. מצפת לאודיסה בגירוש היישוב היהודי על ידי הטורקים. חזרה לצפת לאחר הכיבוש האנגלי באונייה "רוסלאן" שבישרה את תחילת העלייה השלישית עם מכובדים ומפורסמים כרחל המשוררת ואחרים. משם, לאחר לא מעט שנים, לביירות בלבנון לשם הוגלתה המשפחה עקב ייצור היין על ידי סבא, ביקב משפחתי קטן שהוגבל על ידי האנגלים. וחזרה הפעם לתל אביב, לאחר חמש שנים. סבא הוציא מהמרתף בקבוק יין שהכין במו ידיו במיוחד לסדר ומזג את כוסו של אליהו. סדר כהלכתו. ישבתי נפעם עד לרגע בו סבתא פתחה את דלת הבית. אני הילד הורשיתי לכבות את האור. הנרות דלקו. מסתורין ודממה. לפתע הוא הגיע עטוף בסדין. על ראשו מגבעת. רועד ולוגם מכוסו של אליהו. צרחתי. ישי בן דודי הדליק את האור והסדר המשיך כהלכתו. עברה שנה, סיפרתי לחבריי בכיתה על אליהו הנביא והאגדה פרוחה לה בשכונה. לאחר שנה הגענו שוב לסבא. כולי מתח וחרדה האם אליהו יבוא שוב. אני וישי בן דודי ובן גילי שיחקנו בחוץ, וחיכינו. שאלתי אותו: "מה אינך מתרגש מאליהו הנביא?" ישי צחק ואמר: "טיפש זו ציפורה דודתנו... לא שמת לב שהיא יצאה לשירותים..."

כתושב ירושלים וסמוך לכנסת ולממשלה אני למוד הפגנות הן כפסיבי והן כפעיל. הן כעיתונאי שנשלח לסקרן, והן כדובר התנועה לאיכות השלטון כמשתתף פעיל ויותר מכך. רציתי לספר על שתיים מהן ובזהירות הנדרשת מבלי להגיע לתובנות ולכך שאסיר לכם את העבודה.

ההפגנה הראשונה שגרמה לי טראומה לא קלה הייתה אי שם בתחילת שנות החמישים הייתי אז בגן הילדים ששכן בבניין שטראוס סמוך לבית ההסתדרות של היום בירושלים. היה לנו בגן ילד ג'נגי בשם אבנר. היו אלו זמנים אחרים ללא הסעות של ההורים, שבקושי היו להם אופניים, ונאלצנו ללכת הביתה עם ההורים ברגל ולעתים דרך מרכז העיר. יום אחד אמרה לנו הגננת, "אולי תישארו לישון בגן? יש בלגן בעיר". הגן שכן לא רחוק מהגבול של אז. סברנו שיש יריות מהחומה, ורצנו למקלט בקומה הראשונה.

ואז, הגיע אביו של אבנר, שהיה שוטר, עם ראש זב דם. אחריו הגיח סבי חיור כולו. לקח אותי ואת אילן חברי ביד ופילס דרכנו לשכונת נחלת אחים, ששכנה לא רחוק מבניין פרומין בו שכנה אז הכנסת. ככל שהתקדמנו גברו הצעקות והמחזות הלא נעימים. אבנים, מקלות וצעקות. בראשם מפקד האצ"ל זה לא מכבר מנחם בגין. היו אלו ההפגנות נגד השילומים. העם זעק, הכלבים נבחו, והשיירה עברה.

עברו שנים. עבדתי בבנק ישראל בקומה ד'. הבניין השוכן מול משרד ראש הממשלה. כיני, ידידנו, שניהל אז את המזנון בבנק, ישב בחדרי וניהלנו ויכוח על הנעשה למטה ממש מתחת לבנק. מצד אחד אנשי "שלום עכשיו" ועל הגבעה ממול פעילי הימין. התעכבנו בלהט הוויכוח ולא חשנו איך הזמן רץ. ברדיו אמרו שתהלוכת אנשי "שלום עכשיו" מתקרבת. ירדנו במהירות בכדי לצאת "לפני הבלגן". למטה כבר ראינו את מארגני ההפגנה שעמדו ממש בשערי הבנק ומרחוק נשמע רעש הרמקולים של הצועדים בהפגנה. הסתלקנו במהירות ואז נשמע פיצוץ. כיני שהיה חובש בצבא רץ לסייע וראינו את המחזות הקשים.

עברתי עוד הפגנות לא מעטות. ראיתי אתיופים מסתערים על השוטרים כאשר מספר אנשי מג"ב מאותו מוצא מתחבאים בג'יפ, ועוד ועוד כולל

הפגנות השבת ובר אילן בהן ספגתי כעיתונאי שקיות צואה מגגות הבתים. אז מה יצא בסוף? אחרי מלחמת לבנון השנייה הייתי עם חבריי מהתנועה לאיכות השלטון באוהל מחאה בכיכר אגרנט מול משרד ראש הממשלה. צעדנו עם לפידים וזעקתי "באנו חושך לגרש" וכלום לא קרה. האם הכלבים הנובחים ניצחו? לא תמיד. שאולי, חברי עוד מהכפר הירוק, לובש מידי מוצאי שבת את חולצת ההפגנות, נוטל שלט שהכין ויוצא להפגין. תחילה בין בודדים בנס ציונה ולאחרונה עם האלפים בבלפור ובגשרים. והשאלה הכל-כך נוקבת וחשובה: האם גל המחאה הנוכחי יוביל סוף-סוף לשינוי המיחול? ואולי-אולי הירושה שנתיר לילדינו ונכדינו תהיה, ואני קצת בספק, נקייה משחיתות. ימים יגידו.

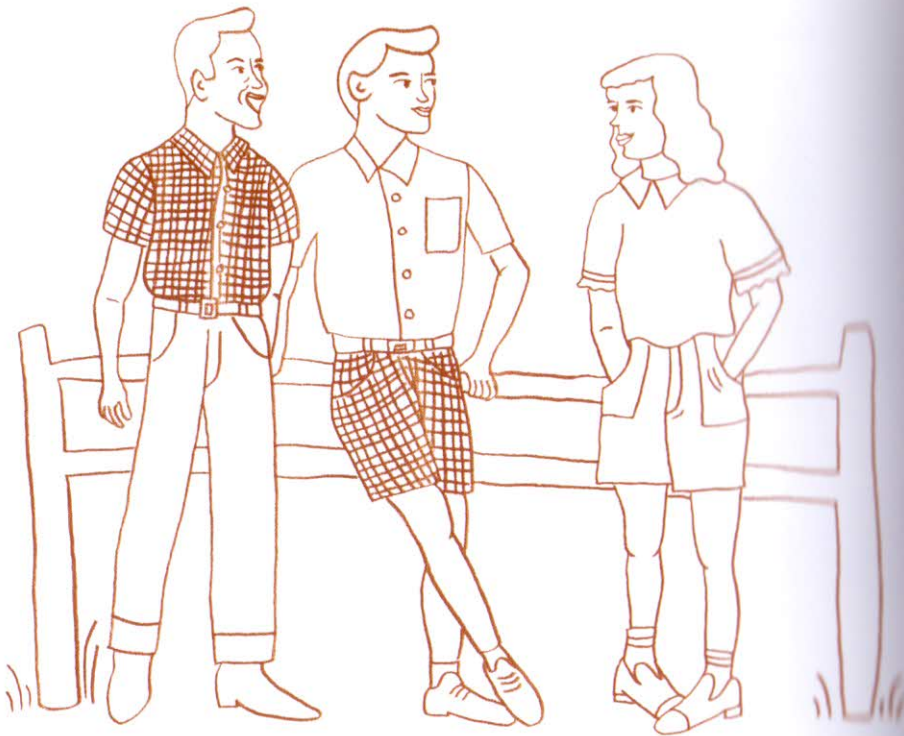

בילדותי בירושלים הם הופיעו לראשונה. שנות החמישים. בחצר בית הספר בית הכרם בו למדתי הוצבו לילה אחד אהלים. ממש כמו במעברות של אז. ואז הם הופיעו – האמריקאים. כאילו מעולם אחר. מראות וריחות של העולם הגדול שלא הכרנו. הצצנו מאחורי הקלעים וברחנו מאימת השומר. עברו שנים ואני בכפר הירוק. סיימנו שישיית, שלחו אותנו לחודש הביתה וכשחזרתי במקרה, יום לפני כולם, חשבתי שטעייתי בכפר. המראות והריחות חזרו, ורחמנא ליצלן, ראיתי את דדי, בן מחזור מעלינו מטייל מחובק עם נערה במיטב מחלצותיה.

עוד שנה וזה הגיע גם אלינו. פתאום זה לא הכפר שהכרנו. ארוחות של מלון ארבעה כוכבים. טיולי לוקסוס ברחבי הארץ באוטובוס ממוזג, כשאנו משמשים כפועלים שחורים כדי שהאמריקאים והאמריקאיות רק יהיו מרוצים. ריקודי טוויסט אסורים במועדון שלהם. והעיקר האמריקאיות. כצפוי פיטר הוביל, אבל את הקצפת קטף שפיץ שחי מאז בארה"ב, לאחר רומן מהיר באוטובוס לירושלים עם עלמת חמד בשם בקי, שהוביל לנישואים. בקי נפטרה לאחר שנות נישואים מאושרים. שפיץ נישא שוב וחי בשלווה שם. הם הגיעו עם לבוש שלא הכרנו. מכנסי ברמודה משובצים מול החאקי עם הכיסים המציצים ועם ג'ינס חדש, שלנו היה מותר רק להחביא בבידעם, הרגשנו כאילו נפלנו לעולם אחר. כאילו במין משחק דמיוני. לילה אחד נלקחנו לפרדס ושיחקנו במעפילים ופלמ"חניקים. אך לזכותם ייאמר, אנגלית למדנו. לא הרבה. אבל מושגים חשובים כמו אני אוהב אותך. הם עבדו איתנו ותמיד רבנו מי יקבל את היפות.

והפרידה, או הפרידה...

כשעזבו וחזרנו לחיינו הרגילים ראינו משהו נוצץ שהשאירו על הפרגולה. טיפסנו על סולם. זה לא היה איתות של חייזר אלא סתם שפופרת מבריקה שהותירו אחריהם, של משחת שיניים שלא היכרנו. ושוב לימודים, עבודה, וחזרה לחצץ של פרץ בחדר האוכל.

אלבום ילדות. כריכת עור, חלון קטן עם ציפוי פלסטיק.

אלבום המלווה אותי כל חיי, האלבום הראשון.

מונח אי שם במרומי הארון, אולי נשכח מהעין אך לא מהלב.

תינוק קטן במיטה גדולה. היפוך ראשון, תחפושת ראשונה של פרח ביום חורפי קר. השלג של שנות החמישים עם אמא במרומי גן סאקר של ימינו, בלבוש חורפי של גולה.

פורים במעון הדסה מחופש לליצן. ואמא, המון תמונות עם אמא. אבל, רק תמונה אחת אתך אבא, מרים אותי גבוה-גבוה עד השמים בחצר ברחוב טבריה בנחלת אחים.

תמונה אחת בודדת איתך. עם האבא שלא הכרתי. כמה אתה חסר לי בתמונות. לא לבד. איתי, עם בנך ממנו נפרדת לנצח שבוע לאחר יום הולדתי השני ונהרגת מכדורי המרצחים. אתה חסר לי בצילומי ימי הולדת בגן, בצילומי ארוחות הסדר אצל סבא וסבתא בגבעת שמואל, בטיולים משותפים, בפרידה לפני הגיוס, בחתונה, בלידת בנותיי-נכדותיך ואולי אפילו ניניך. אני מסתכל באלבומי בנותיי עם אימם - אשתי ואיתי ואפילו עם סבתם-אשתך. ואתה חסר, כל כך חסר...

סבתא מלכה הייתה בשבילנו הכל. העוגן הבלתי מעורער של המשפחה. כשבאו מקרקוב ב-1933 עם עליית היטלר לשלטון, באנייה פולניה, לא ויתרה סבתא על מכונת התפירה המסורבלת עם התחתית הנעה תחת רגליה, ומפעילה גלגל ענק ברעש מונוטוני עקבי תק תק תק.

וכך הגיעו סבא, סבתא וחמשת ילדיהם שהגדולה בהם אמי בת 9 והקטן צביקה בן חצי שנה ו... המכונה.

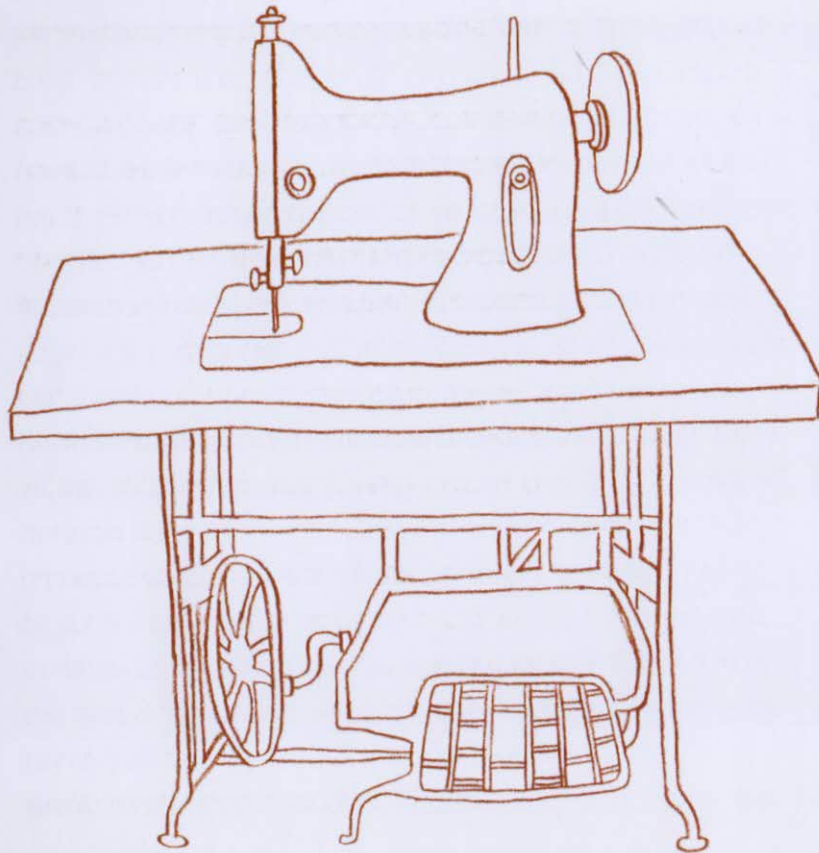
המכונה הייתה מרכז הבית אין לזרוק בגדים. אין דבר כזה... בנים בנות. לא משנה, סבתא תסדר. וכך, עד לכתי לכפר הירוק, סבתא תפרה הכל עבורי ובגדיה שימשו אותי שם כבגדי עבודה.

זאת הייתה גם פרנסתה, אפילו בגדי הנשיא לעתיד בן צבי או גולדה עברו תחת ידיה. אבל מכולם הרשימה אותי משפחת הרב שלינגר שהתגורר עם משפחתו סמוך לגמנסייה העברית ברחביה.

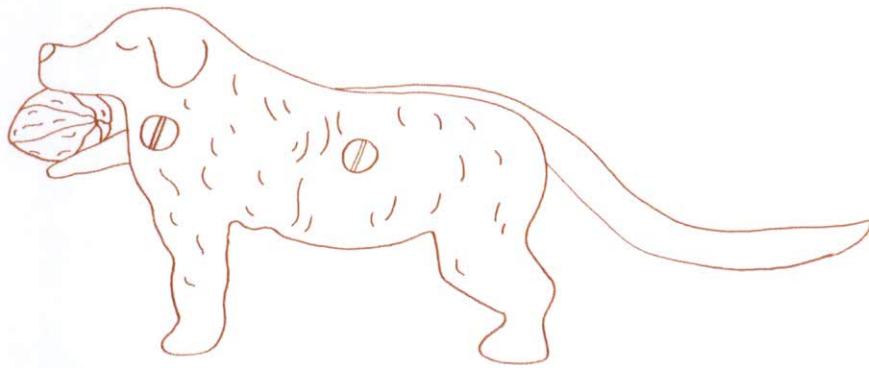
לקראת החגים, סבתא הייתה מורחת לי פרוסה עם ריבה, או בפסח מצה עם ריבה, והיינו הולכים לבית הרב. בית עשיר וכל כך מכובד. והכי חשוב הייתה שם מכונת תפירה חשמלית. עריהמות של בגדים, וסבתא חוגגת. בייחוד לפני חתונה. הרגשתי שאני נמצא בעולם קסום של בתי המכובדים במחזה טוביה החולב. לקראת סוכות הכנתי עם ילדי הרב את הקישוטים לסוכתם הענקית ובפסח אכלנו בחוץ. ואיזה כבוד נתנו לסבתא והיא בכלל "רק" תופרת.

לאחר סבא וסבתא עברו לשכונת נווה שאנן. קיבלו המכונה וסבתא חדרון קטן עם חלון גדול מתחת פני הקרקע. שם בתוך ערימות בדים ובגדים נושנים תקתקה המכונה, כשסבתא רוכנת מעליה. תק תק תק. מכונת התפירה היא הסמל. היא הרצון להידמות לסבתא העובדת העמלה שדאגה עוד בפולין שתוכל לפרנס עם סבא את המשפחה.

המכונה שמורה אחר כבוד בביתה של בת דודתי ממש כמו חדשה. לוח העץ בן תשעים השנה התפורר אך שיש מכובד החליף את מקומו.

כסח תחילת שנות החמישים, סבא הביא מהשוק אגוזי מלך, מילאתי את כיסי כמו בשיר "מילאו כיסי באגוזים" ויצאתי לחצר בביתנו הדל בשכונת נחלת אחים וחיפשתי אבן טובה לפיצוח. ואז, נזכרתי, שאמא אמרה לי פעם שאבי שנהרג כמה שנים קודם בשיירה הארוורה להר הצופים. הכין פעם מפצח אגוזים. התחלתי לחטט, ואכן מצאתי בארגז ישן שהיה זרוק במחסן מתחת למדרגות העולות לקומת המגורים השנייה, כלב ברזל כבד חלוד ומלוכלך. "כן. זהו" אמרה אמא. שלפתי את החפץ המאובק. שטפתי היטב ושפשפתי בברזלית מהמטבח של סבתא. התגלה לעיני כלב נחושת מדהים ביופיו עם זנב אותו ניתן להרים ואז נפער פה מפחיד. אבל איך מפצחים?? איפה שמים את האגוז? הנחתי את האגוז על רצפת האבן שבחצר והטחתי בו את הכלב, האגוז עף מהמכה וכלום לא קרה. הרמתי את הזנב ומיואש הנחתי את האגוז בפה, אולי הכלב רעב. ובכעס סגרתי את הזנב שהתרומם. ואז ראה זה פלא, האגוז פוצח. מעשה ניסים. מאז אותו יום הכלב לא עזבני. אגוזים נהדרים קטפנו מהעץ של השכנה, בקריית משה אליה עברנו, פרופסור נחמה ליבוביץ, אחותו של הפרופסור המפורסם ישעיהו ליבוביץ. לעתים קיבלתי מאמא "השלמות". מידי שנה היה מגיע דודי יצחק מהמושב בו התגורר ובידו שקית אגוזי פקאן להתפאר. כשעזבתי את הבית הכלב נשאר וחיכה לי עשרות שנים, עד שאמא נפטרה והבית נמכר. לא רציתי דבר. רק את הכלב שהיה זרוק שוב תחת ערימת גרוטאות. התנפלתי עליו כמוצא שלל רב. שפשפתי שוב בברזלית עם לימון והנחושת זהרה שוב במלוא תפארתה. שתלתי עץ אגוזים בחצר והכלב קם לתחייה.

פיני חברי מימי הכפר הירוק הפך לימים לחוקר פרטי. הוא עירב אותי בלא מעט מעלילותיו. כך עקבנו בימי שישי, אחר גברת אחת שהאקס שלה קינא וביקש לדעת למי היא הולכת ומי בא אליה. כך בימי שישי לקחנו תרמוס קפה, ק"ג גרעינים מבהרי ונסענו לתל אביב. התמקמנו בסמטה אחת בצפון תל אביב. וכלום... הגברת אפילו לא יצאה. ערב אחד, חורף קר... אנחנו מגיעים, והרכב שלה איננו. פיני התחבולן, שידע שיש לה חבר, את שמו, ואפילו את כתובת מגוריו בדרום, התקשר ושמע ברקע קול אישה. לא היססנו לרגע. התנענו את הרכב וטסנו דרומה. גשם, רוחות, ואנחנו לבד בכביש. הגענו ואכן רכבה היה בחניה. זה הספיק. יום אחד פיני מספר כי הוא יוצא לתצפית. מתברר שאדם תימוני הטוען שהוא המשיח, פנה אליו לחפש את אשתו שנעלמה. לדעתו חרדים חטפו אותה. הצטרפתי אליו לצפות על כל האתרים החרדים בירושלים ו... כלום. שוחחתי עם האיש ופרסמתי את הסיפור בעיתון "חדשות" בו עבדתי אז את ההתפתחויות, שלא היו רבות. האדמה בלעה את הגברת. הסיפור עורר עניין בעיתונות ובכלי התקשורת האחרים ו... כלום. עד שיום אחד, טלפון מהמטרה: "מצאנו אותה". היא התבצרה בחדר במרכז העיר. התנגדה לשוטרים והתפועה כחיה פצועה. פגשנו אותה בקישלה בעיר העתיקה והחידה שנשארה עד היום. עברו עשרות שנים. ויום אחד מתקשר אלי הבמאי אבי נשר ומבקש להיפגש. הוא רצה לעשות סרט בדומה למקרה ונא לראיין אותי. לצערי פיני כבר לא היה בין החיים ו"המשיח" נעלם. אז סיפרתי מה שסיפרתי. ונשר הודה והלך לדרכו. לאחר כמה חדשים עלה לאקרנים הסרט "פלאות" המבוסס בחלקו על סיפורי פיני. חטיפה, חרדים ומשיח... כאשר דמותו של פיני גולמה על ידי אדיר מילר. והכל בזכות חטיפה שלא הייתה.

ועוד עלילה מעלילות ידידנו פיני, לה הייתי שותף. אדם שהכרתי פנה אליי בבקשה. הוא התגרש מאשתו הגיורת מהולנד והתחתן בשנית. מנשואיו הראשונים נולדה בת, כבר בת ארבע. יום אחד ביקשה ממנו גרושתו, שהילדה הייתה אצלה על פי הסכם הגירושין, לקחת אותה לביקור בבית משפחתה בהולנד. עברו חודשים, ובמקום ילדה הוא קיבל הודעה מבית המשפט בהולנד להופיע בדיון שם, לבקשת האמא שדרשה שהילדה תעבור לחזקתה.

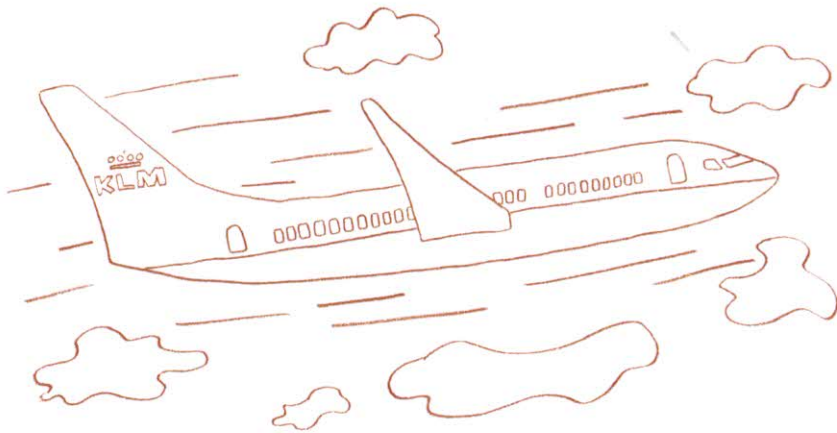
פינינו שנינו, פיני ואני, לעו"ד המתמחה בנושאי משפחה. בית המשפט הוציא בקשה להופיע בבית משפט בישראל עם הילדה והאם. ובכן... איך מביאים את הילדה.

ביתי הפך לחמ"ל. פיני והאבא נסעו עם הוראת בית המשפט הישראלי לבלגיה. שכרו רכב ונסעו לבית האמא בהולנד, כביכול בכדי להתייצב למשפט. וכך, יום-יום במשך שבוע, היו לוקחים את הילדה לכמה שעות ומחזירים אותה לאמה.

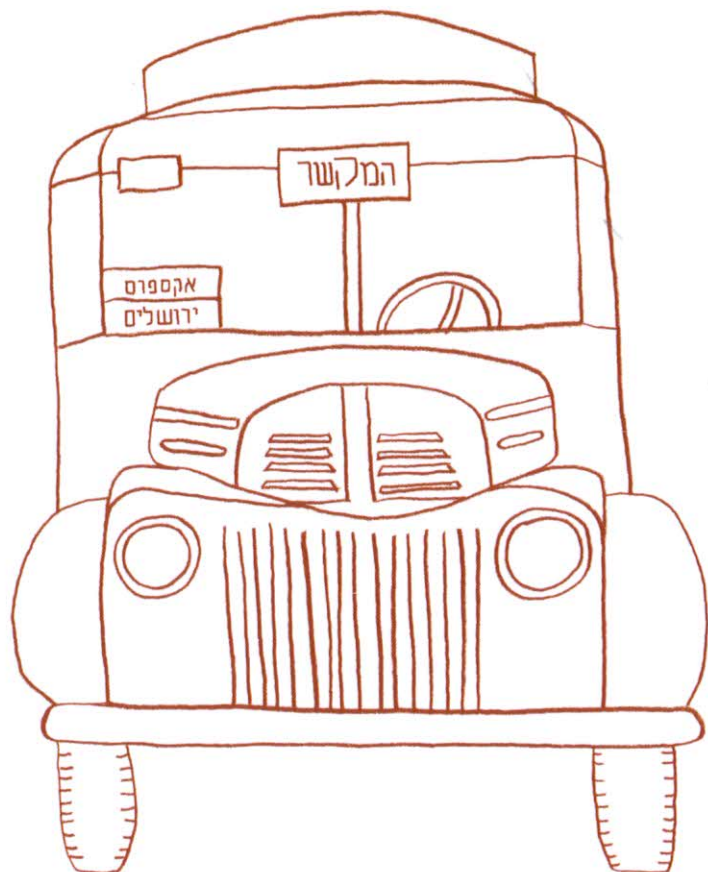
ואז הגיעה שעת ה- שין.

השניים הופיעו כרגיל בבית משפחת האם, ואמרו לאמא שהם לוקחים אותה לטיול ארוך. נסעו עם הילדה לבלגיה. החזירו את הרכב ועלו על המטוס לישראל. עוד בעת הטיסה התקשרה אלי אחותה של האם שהכירה אותי ושאלה איפה האב. עניתי שהוא בהולנד.

לא עבר חודש והאם הגיעה לארץ. המשפחה התייצבה בבית המשפט הישראלי. נקבע הסדר חדש המקובל על האב והאם. ליווינו את הילדה עם דובי לבן שאשתי קנתה לה. עברו שנים, הילדה צמחה והתפתחה והיום היא עורכת דין במדינה אירופית. ואני... הרווחתי ביושר כתבה בעיתון תחת הכותרת: "החטיפה עברה בשלום".

היה לי חבר בכיתה ובשכונה. יובל שמו. אביו היה נהג "המקשר"!!! ייחוס לא קטן. הוא הגיע מקיבוץ משמר השרון. גם כבוד לא קטן בעיני. יובל היה הראשון שהיו לו אופניים והראשון שהלך לתנועה המאוחדת וגרר אותי לשם בסוף כיתה ה'. והראשון שהייתה לו חברה... יחד איתנו בעדת ערבה בתנועה המאוחדת היו כמה שובבים ובייחוד ילד אחד בשם מוני שהרבה להשתולל וזה הפריע לנו "היורמים". ואז בעודנו צועדים לכיוון עמק המצלבה לעוד פעולה החלטנו לעשות מעשה. הלכנו למדריך ישראל ברלינסקי, לימים כוכב כדורסל בהפועל, והלשנו... את התשובה לא אשכח לעולם: "מוני עוד ילד... חכו, עוד תשמעו עליו." והילד אכן גדל ושמו בישראל נחמן שי. יובל כנראה הפנים שאולי כדאי להשתולל ואז בעוד אנו שבים מטיוול רגלי מהסוף לירושלים. מגיעים לעיר ויובל, שמוליק, יואב ויהודה'לה אינם. סופרים שוב ושוב והם אינם. ישראל והמדריכה אביבה, סורקים את הדרך בעמק החשוך והילדים אינם. את הסוף שמעתי מיובל למחרת: "הגענו לסלע הפיל והחלטנו לעשות קיצור ועלינו במעלה הר הרצל, יהודה ואני, בהיותנו בני חברי המקשר ולכן זכאים לנסיעת חינם. עלינו על אוטובוס ונסענו הביתה. שמוליק ויואב הלכו ברגל לביתם. כעבור שעה ישראל דופק בדלת חיוור כולו ובלי חשבון, הקומונר הפליק לי סטירה..." לאחרונה פגשתי את יובל שסיפר שלאחר עשרות שנים פגש את ישראל שלא שכח...

בביתם של סבא דב וסבתא פנינה בגבעת שמואל גר, באחרית ימיו, אביה של סבתי, סבא שרולייב (ישראל לייב).

הורגלנו לראות אותו במיטה, תמיד במיטה, מחכה שניגש אליו לקבל שוקולד. יליד צפת, נינו של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב. מעולם לא דיברתי איתו. ואיני יודע אם ידע עברית. עמנואל בן דודי שגר כילד בצפת, סיפר לי שהסבא רבא שלנו היה ראש כולל בוקובינה בצפת והיה נוסע מידי שנה לאוסטריה לקבל את כספי החלוקה לחסידי הכולל בצפת.

בחגים, ביליתי בילדותי בבית הסבא והסבתא בגבעת שמואל, ותמיד הייתי רץ לסב הישיש לקבל מנת שוקולד.

אני זוכר את הפעם הראשונה שסבא לקח אותי לבית הכנסת בחול המועד סוכות לראות את ברכת הכהנים.

ישבתי ליד סבא ולפתע אני רואה את סבא שרולייב נגרר לבית הכנסת עטוי בקיטל וטלית כמקובל. ברכת הכהנים. והנה הסב הקשיש נעמד לפתע על רגליו ועוטה על פניו את הטלית. סבא מכסה את עיני ולוחש "אסור להסתכל עליו הוא קדוש".

הייתי בהלם. אווירת קדושה ואפילו פחד.

התפילה הסתיימה. "נגמר" לחש סבא.

וסבא שרולייב פסע לאט למקומו לידנו. הרגשתי שהוא שב מהמרומים אלינו בני האדם. ושוב חזר להיות הסבא עם השוקולד.

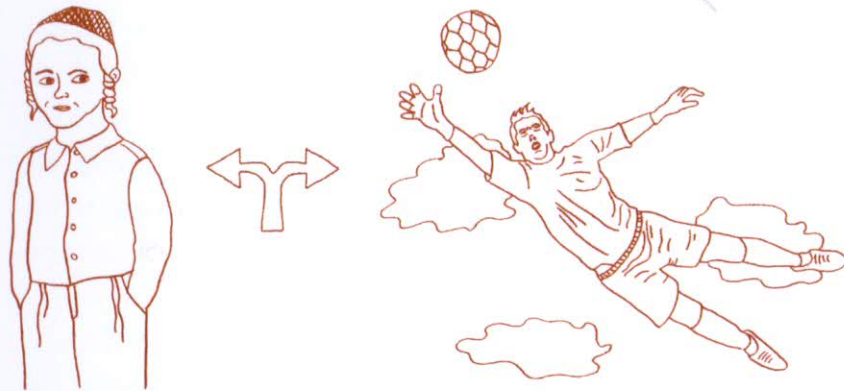
גדלתי לתוך ניגודים. פיצול אישיות ממשי. אבא נהרג ואני בין שתי ערים. בירושלים, הוריה של אימי, שם גדלתי עם אמא לאחר האסון. ובגבעת שמואל, הוריו של אבי. לשם נשלחתי מידי חופש, ילד קטן עם מזוודה גדולה. בירושלים בית חילוני בחברה חילונית, והחינוך בהתאם. ואילו אצל משפחתו של אבי חרדיות לשמה. כיפה על הראש. "מודה אני" בבוקר ו"שמע ישראל" לקראת שינה.

בירושלים פולנית. ובתל אביב יידיש.

ערבוב של החברה הישראלית כולה בילד אחד קטן.

בבחרותי הגעתי לכפר הירוק. ושוב חוזר הניגון. חברים מהפנימייה, מהשדות ומהפרדס, ובחופשות חברים עירוניים ממשפחות בורגניות של אז.

ואני זוכר, יום אחד בכפר הירוק, עבדתי במטבח והנה חרדי מזוקן בפתח מחפש אותי. כן סבא והשוקולד באו לבקר. והניגוד כל כך בלט. האדם היקר הזה היה כל כך שונה. הסתכלו כולם בפליאה. וסבא שעבד כל ימיו ועבד קשה, להפתעת כולם אמר: "מיין קינד בשביל זה שלחנו אותך הנה, לעבוד במטבח..". ולא... הוא לא התכוון לשיבה.

גדלתי כבן יחיד עם אמא אלמנת מלחמה עד גיל 7. מאז חיי השתנו, כשנוסף גבר למשפחה. גבר מרוחק. רחוק מדמות אב שכה חסרה לי.

ואכן, בבוא הזמן, עזבתי, או יותר נכון הועזבתי, מהבית למורת רוחה של אימי שנקרעה לשלוש (עם בת, ילדה חדשה). צמחתי בכפר הירוק ובקושי ביקרתי בבית שלפתע היה זר לי. בכפר גובשנו כגרעין המיועד לנח"ל המוצנח ולהתיישבות בנח"ל עוז מול שערי עזה.

בבוא העת קיבלתי צו גיוס כחבריי לטירונות בנח"ל. ואז, לפתע, מזמינים אותי ללשכת הגיוס בירושלים.

יושב מולי אדם מבוגר באזרחית, מדפדף בניירות ואומר: "אני רואה שאתה מיועד לשרת בקרבי. אבל אתה בן יחיד לאישה שכולה"

"אבל היא נשואה ויש לי אחות מבעלה השני" ענית.

"אני משאיר לשיקולך" הייתה התשובה.

חזרתי הביתה וראיתי את המבט בעיניה. היה לי קשה להיפרד מהחברים אבל החלטתי.

התקשרתי אליו ואמרתי לו: "בסדר, אתגייס בגיוס הרגיל, אבל יש לי בקשה שאתגייס יחד עם שני הירושלמים הנוספים שלמדו אתי בכפר. ונראה."

ואכן גוייסנו שלושתנו והגענו לבסיס הקליטה והמיון. שם מיד נקראנו שלושתנו לביתן חיל הים. חיל הים חיפש אז בוגרי בתי ספר חקלאים. חברי פניו ואני עברנו את הגיבוש לצוללות. ומאחר שהיה עלינו לחתום קבע נשלחנו להחתים את ההורים.

לפיני לא הייתה בעיה. אבל אני שוב נאלצתי לשבת מול אמא. הפעם בעלה היה בחדר.

והוא אמר: "תעשה מה שאתה חושב. לא נפריע". נקרעתי. ואמא חתמה.

אי-אז בתחילת שנות ה-60 הגעתי לכפר הירוק, שמורת טבע בלב שדות תותים, של מושבה קטנה עם קיוסק אחד (של חיים). רמת השרון קראו למושבה, היום עיר ואם בישראל. אז מושבה עם עגלות, סוסים ואפילו טרקטורים. לא טרקטורונים, רחמנא ליצלן, אותם עוד לא המציאו אז. ילד קטן שנשלף מהעיר הסואנת עם גופיה אפורה, עליה רקמה אמא את המספר 378 בצבע כחול, וכחד. המון פחד וחשש.

עמדתי כמו כולם מול לוח סידור העבודה בחדר האוכל וראיתי כי שובצתי לעבוד במספוא - מקום עבודה יוקרתי. כמעט כמו לעבוד ברפת. כבר ביום הראשון שלחו אותי מצוייד בקלשון לשדה עם נער הגדול ממני בשנתיים שזוף ויפה-תואר, ממש כמו הגיבור בספרו של אביו "מייסד חסמב"ה", יגאל מוסינזון. חזרתי מותש. כל כולי יבלת אחת גדולה. בכיתה התוודעתי לנער שקט שלא גר בפנימייה, בשם יוסי, שעבד במקום "הכי פחות יוקרתי בעבודות" - שירות בחצר. בחודש השני, להפתעתי, שובצתי ביחד איתו. אלינו צורף ילד שמנמן הקטן מאתנו בשם רפי.

"זאת יופי של עבודה" אמר יוסי, "גומרים הולכים". וכך שוטטנו שלושתנו, על עגלה עם סוס שענה לשם קסבובו, ברחבי הכפר אוספים את הזבל למזבלה ואת הכביסה למכבסה. שם היינו מפעילים דוד ענק שהיה נתקע כל הזמן ויוצאים מוכים, רטובים וחבוטים. אבל, נאלצנו להגיע לחדר מוקדם, שם בילינו את השעתיים הנותרות במקלחת, כדי להיפטר מהסירחון.

חלפו ימים. יוסי עזב אותנו לאחר שנה והתגייס מוקדם וכמו שרצה, הפך לג'ובניק - והלך לחיל הקשר.

יום אחד, בעודי שוקד על המחברות בקורס צוללן בחיל הים, אני שומע ברדיו על תקרית בגבול הסורי של אותם ימים, חייל צה"ל נהרג מפגיעה ישירה במוצב הפיקוד. וההרוג: הקשר. כן, אותו יוסי שכל כך רצה להיות ג'ובניק. והחיים נמשכים. מלחמת ששת הימים מסתיימת, ואני פוגש באקראי בעתליה, שלמדה במחזור מתחתיי, והיא מבשרת: רפי נהרג! היה צנחן ונהרג באסון מסוקים במלחמה.

וכך נשארתי בודד מאותה עגלה עם קסבובו הסוס כאשר רעיי, יוסי הג'ובניק ורפי הצנחן נשארו מאחור, זכר לימי שובבות במכבסה של הכפר הירוק.

הגענו לשמינית בכפר הירוק. עוד יום של שיגרה. עבודה, לימודים, חצי חצי כל יום. ממש כמו בקפסולות של היום.

עבדתי במטע הבנות הגדול. היינו קבוצה קטנה - עליזה, פיני ד"ל, ויקטור ונחמן מרחובות.

סחבנו אשכולות בנות על הגב. ובעיקר עסקנו בהחבאת כפות בנות שלא הבחילו במערות שחפרנו בתוככי עשב הפיל שהגן על החלקה. פרויקט משוכלל שכלל מפה משוכללת של סליקים. כולל תאריך ההטמנה. וכך, בהפסקת האוכל, היינו שולפים מנת בנות ראויה למאכל וזוללים. ובעיקר מתערבים מי זולל יותר. והפרס - שוקולד שהמפסיד מביא מהקיוסק של חיים ברמת השרון.

יום אחד, בעודנו שבים מהעבודה לקבוצה, ראינו תכונה לא מוסברת ליד המשרד של משה לוי רכז המשק. ארון ולידו אדם מבוגר מוזר מרים את הארון מול מצלמות וצעקות: "קאט! קאט!" ברקע. אדם ממושקף, שלצווארו מין משקפת כזאת, מחלק הוראות. כן ניחשתם, היו אלה חיים טופול כסאלח שבתו ואפרים קישון כבמאי. וברקע צרחות של המפיק מנחם גולן.

הכפר הירוק שימש למשך תקופה כאתר הצילומים של הסרט המיתולוגי, ושבר את השיגרה של לימודים, עבודה ובילויים ברמת השרון. סרט של ממש ועוד אצלנו בבית.

מדי פעם היה גולן שולף את הבוגרים מביננו לשמש כסטטיסטים והשמחה רבה. יום אחד, בשובנו מהעבודה, פנה אלינו גולן והזמין כמה מאתנו להשתתף בצילומי סצינת האסיפה הכללית שאמורה להצטלם בלילה בחדר האוכל. בערב הגיעו לכפר טיפוסים מוזרים שיחד אתנו אכלסו את חדר האוכל. לצד אריק איינשטיין, גילה אלמגור והאחרים. לילה שלם של צעקות "קאט! קאט!" ללא הפסק.

בבוקר שבנו סחוטים לחדר, למקלחת ולמיטה.

התעוררנו בצהריים, לאחר סיום יום הלימודים. לעבודה הגענו בקושי. עזריה, הבוס של המטע, ראה שתועלת לא תצמח מאתנו. שלח את פיני, ויקטור, נחמן ואותי למחסן. פרסנו מזרונים וישנו שנת ישרים. אבל בלימודים

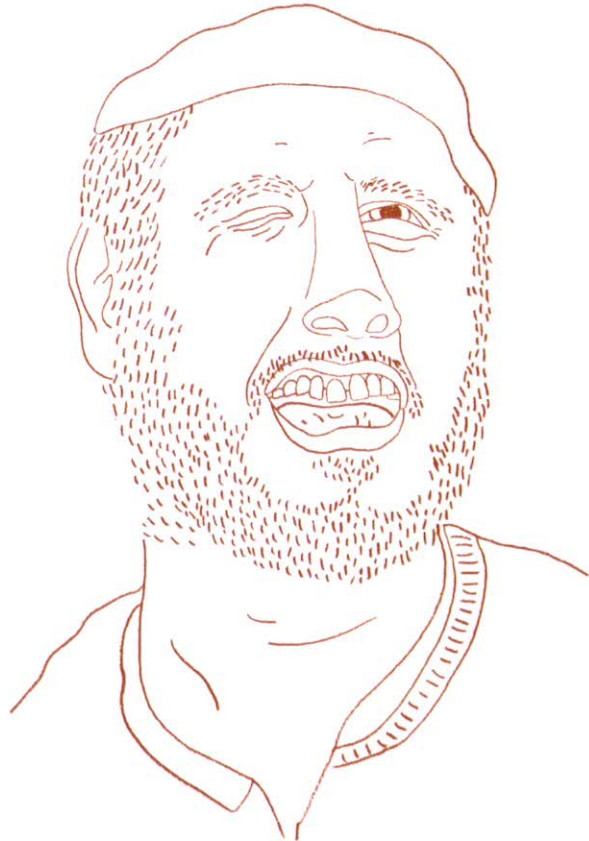
לא ויתרו. דודי שגר בסמוך, הגיע נרעש, וסיפר כי הגיע מכתב לאמי על שנעדרנו בלילה מהכפר ולא למדנו. סיפרתי לדודי יצחק מה קרה. הוא חייך ואמר: "בוא נחכה לסרט".

לאחר מספר חדשים הסרט הוקרן. יצחק לקח אותי וחיכינו.

אותי ואת חברי לא ראו ולו לשנייה. היחיד מבינינו שצץ לשנייה היה רחמים (רודי) כהן.

יצחק חייך ולא שכח זאת עד יום מותו.

ורחמים? הפך למפיק סרטים שהפיק בין השאר את הסרט "מאחורי הסורגים" וחי בלוס אנג'לס. וכן, גם שחקן יצא מאותו לילה, אריה מוסקונה שמו.

קיץ 1971. עוד שירות מילואים. נשלחנו לצפון. אימוני קדם תעסוקה, שיבוץ. המ"פ שרגא קורא לי ולעוד כמה חברים. "אתם תהיו אתי במטולה ותבצעו את סיורי הבוקר". חולקנו לצוותים. ואני צוותי ל-BTR הראשון. משוריין שלל ממלחמת ששת הימים.

הגענו לאחר כמה ימים למטולה. לבניין המשטרה הבריטי בשולי המושבה. את צוות הסיור שלחו לחדר בקומה הראשונה ששימש פעם כחדר מעצר, וחייב הייתי להתכופף בכניסה, חבוש בכובע פלדה לא לחטוף בראש. ירדנו מיד לכלי הרכב, ניקינו, חימשנו והכנו לתזוזה.

מוקדם בבוקר מסדר יציאה. הגיע הגשש הבדואי וצורף חבלן, מילואימניק כמונו. יהודה, חברי עוד מירושלים, מהתנועה, קצין בדרגת סגן, מונה כמפקד הסיור בזחל"ם השני. ואני בראשון, עם הגשש, החבלן ועוד שני חיילים.

התחלנו להקיף את מטולה לאורך גדר המערכת. הגשש והחבלן ושני חיילים לפנינו. נסיעה איטית ומבוקרת. הגשש אמר כי הלבנונים לא נראים בשדות. נזכרתי בהכנות לשיירה בה אבי נהרג. גם אז, כך נאמר, הבריטים הרגיעו. פתחנו עיניים והמשכנו. הגענו ל"שער פטמה" שכיכב במשך השנים כמעבר לדרום לבנון. המשכנו ל"שטח מת". לא ראינו את הרכב השני.

ואז... פיצוץ לפני הרכב. צרחתי לנהג: "עלה על הגדר", על פי ההנחיות שקיבלנו. ואז ממש על הגדר - פיצוץ נוסף, ממש ברכב. אמנן שישב מקדימה צרח מכאבים. הנהג פתח את הדלת ורץ. תפסתי את אמנן והשבנו אש. יהודה אחרינו פרץ את הגדר וחדר פנימה. לפתע, הופיע שרגא על ג'יפ התול"ר שהוצב בהר הצפיייה. ואיתו יוסי ג. איש המושב, קצין מילואים, לימים חבר כנסת. החבלן ישב על ההגה.

הגשש שרגא ויוסי הצטרפו אלי וחדרנו פנימה ללבנון. איתרתי מקורות אש מהגבעה הסמוכה. השבנו אש. על הרצפה ליד הגדר ראינו את כובעו של הנהג. וכבר דמיינו שכנראה נישבה. על אחד הסלעים ראינו סימני דם. והגשש סימן לאן החולייה ברח. שרגא ראה בוואדי רכב מילוט וטיווח את הסיוע בהר הצפיייה. ו... בום!!! חזרנו למטולה. הפצוע פונה לבית החולים בצפת. מהר הצפיייה הודיעו כי

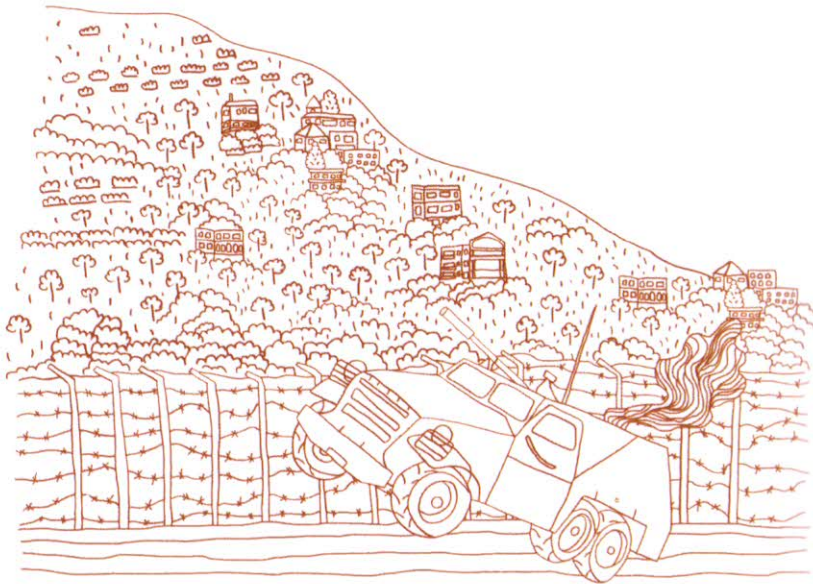
הנהג הגיע והוא בהלם.

לא שמעתי כלום.

שרגא הציע שייקח אותי לבית החולים בצפת. לאט-לאט און שמאל חזרה לתפקד. אך הימנית הלכה לאיבוד. אשתי הוזעקה לצפת, בהשאירה בבית שתי תינוקות כשהקטנה יונקת.

לאחר השירות נותחתי. הושתל עור תוף, אך לא שמעתי. הניתוח השני צלח אך התברר כי העצב נפגע, וכי לא אשמע באוזן זו.

השלמתי עם זאת. ובבית תינוקות. ואשתי רחל היקרה עבדה בלילות בבית החולים. והבנות בוכות ואני לא שומע. הן תורגלו והעירו אותי. שרגא לא וויתר עליי. לא טרחתי להוריד פרופיל. עברתי עוד מלחמות והמון ימי מילואים עד שהגיל הכריע.

אביב 1962. חברות נערים על הדשא ליד חדר האוכל בכפר הירוק. סיימנו חזרה ל"תכנית 10", אותה תכנית מופלאה שהעלו החניכים בימי שישי על הבמה בחדר האוכל לאחר ריקודי ההורה הסוערים. תכנית ממנה צמחו פולי מהגשש, חנן גולדבלט, אבי קושניר, אריה מוסקונה ואחרים.

הביאו את מיטב היוצרים של אז ללמד, להנחות ולהצמיח כוכבים: את גיל אלדמע, יעקב הולנדר, ואיתנו, באותו ערב, דרורה חבקין בוגרת להקת הנח"ל, יחד עם חיים טופול ואחרים, ויוצרת מוכשרת בפני עצמה.

דרורה פרחה באותה תקופה בשירי השכונה שהביאה מירושלים ובשירים כמו "טוויסט מולדת" ו..."לילה טוב".

את הטסטים לשירים עשתה איתנו באותן "תוכניות 10".

ונחזור לאותו ערב. ישבנו על הדשא, נגסנו בלחם מרוח בריבה אותו נטלנו מחדר התה הסמוך, ודרורה השמיעה לנו עוד שיר מילדותנו "יונה פעמונה". ואז שלפה דף נייר והשמיעה שיר חדש בליווי הגיטרה של ליאור חברנו, שכיכב לימים בצוות ההווי של הנח"ל עם אופירה גלוסקא, צילה דגן ואחרים.

"פנסים שוב דולקים כי חושך ברחוב,

ילדים כבר אמרו לאם, לילה טוב!

בחוצות הכלבים חורצים לשון,

כבר הגיע הזמן ללכת לישון".

שיר שקט וכל כך נעים לאוזן.

"המוסך מתמלא אוטובוסים לרוב,

נהגים זה לזה קראו, לילה טוב!

השומר הזקן פנסו מכין

ונועל אוצרות על מנעול ובריחים".

בלי להרגיש זימזמו איתה.

וידענו מיד שזה יהיה שלאגר.

"זה לדודאים" אמרתי מיד. הצמד בני וישראל היו אלילי ילדותי מאז באו על אוספה למועדון בשכונה עם "ערב של שושנים" ו"דרך הטבק".

לימים, במסגרת שרותי הצבאי בקורס בשבטה, בצוותא עם ייאל חברי לחדר

בכפר הירוק, הגיעו חברי להקת הנח"ל עם טוביה צפיר (אז קוזלובסקי), ששי קשת (אז ששון קוסובסקי), שולה חן, מנחם זילברמן ואחד בשם חנן יובל שלאחר התוכנית ביקש להשמיע לנו שיר חדש.

"פנסים שוב דולקים כי חושך ברחוב,

ילדים כבר אמרו לאם, לילה טוב!

בחוצות הכלבים חורצים לשון,

כבר הגיע הזמן ללכת לישון".

"זה של הדודאים" אמר. חייכנו.

